

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ

Aldina Drljan

UČEŠĆE RODITELJA U OSTVARIVANJU ŠKOLSKE
EFIKASNOSTI UČENIKA U PRVOM CIKLUSU OSNOVNIH
ŠKOLA U BARU

Master rad

Nikšić, 2023.

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ

UČEŠĆE RODITELJA U OSTVARIVANJU ŠKOLSKE
EFIKASNOSTI UČENIKA U PRVOM CIKLUSU OSNOVNIH
ŠKOLA U BARU

Master rad

Mentor: Prof. dr Tatjana Novović

Kandidat: Aldina Drljan

Broj indeksa: 753/18

Studijski program za obrazovanje učitelja

Nikšić, 2023.

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANDU

Ime i prezime: Aldina Drljan

Datum i mjesto rođenja: 26. 07. 1999. godine u Baru

Naziv završenog osnovnog studijskog programa: Studijski program za obrazovanje učitelja
(Filozoski fakultet, Univerzitet Crne Gore)

Godina diplomiranja: 2023.

INFORMACIJE O MASTER RADU

Naziv postdiplomskog studija:

Naslov rada: Učešće roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet u Nikšiću

UDK. OCJENA I ODBRANA MASTER RADA

Datum prijave master rada:

Datum sjednice Vijeća univerzitetske jedinice na kojoj je prihvaćena tema: 19.12.2022.

Mentor/ka: Prof. dr Tatjana Novović

Komisija za ocjenu rada: - Prof. dr Tatjana Novović

-Prof. dr Dijana Vučković

-Prof. dr Veselin Mićanović

Komisija za odbranu rada: - Prof. dr Dijana Vučković

- Prof. dr Veselin Mićanović

Datum odbrane:

Zahvalnica

Moj uspjeh tek sada dobija posebnu čar, sada, kada ga dijelim sa meni posebnim ljudima, ljudima koji su velikim dijelom i doprinjeli istom.

Veliku zahvalnost dugujem svojoj porodici na безусловnoj podršci i razumijevanju. Oni su ti koji su se postarali da uvijek budem na pravom putu, koji su me naučili tajnom receptu za uspjeh, a to je ljubav prema svemu što radiš.

Veliku zahvalnost na angažmanu i svim korisnim savjetima dugujem i svojoj mentorki dr Tatjani Novović koja je vjerovala u mene i bila moja inspiracija i vodič na ovom putu.

Veliku zahvalnost osjećam i prema školama i učiteljima koji su prijatnom saradnjom, profesionalnošću i strpljenjem učinili moje školovanje praktičnim i korisnim, kao i njihovim učenicima koji su mi za ovo vrijeme, osim velikog iskustva, pružili puno ljubavi i lijepih uspomena.

Veliko hvala i svim profesorima koji su nam tokom svih ovih godina nesebično poklanjali svoje znanje, i svojom posvećenošću i strpljenjem postali uzori.

Poslednje, ali ne i manje važno hvala, dugujem svojim kolegama koji su za ovo vrijeme postali moji prijatelji i učinili ovaj proces lakšim i zanimljivijim.

Hvala Vam svima što ste bili saputnici na putu kreiranja moje budućnosti. Trudiću se da uvijek idem onim pravim- putem pravih vrijednosti, i da nekada ja budem uzor nekoj sledećoj generaciji.

REZIME

U radu se analizira učešće roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti, odnosno njihov uticaj na školsku efikasnost učenika prvog, drugog i trećeg razreda. Istraživanje je organizovano sa ciljem utvrđivanja stavova učitelja i roditelja u kojoj mjeri su roditelji uključeni u školskim obavezama kako bi se spriječio neuspjeh djece u školi. Neophodno je ispitati učešće roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti i prepreke koje se nalaze pred njima da bi učestvovali u radu sa djecom.

U istraživanju ćemo primijeniti anketni upitnik za roditelje i intervju (fokus grupe) za učitelje. Upitnikom će se ispitati mišljenje roditelja, a intervjuom mišljenje učitelja o učešću roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti u prvom ciklusu osnovne škole. Oba instrumenta su po sadržaju ista, odnosno obuhvataju ista pitanja, ali se razlikuje forma pitanja, zavisno od toga da li je namijenjena učiteljima ili roditeljima. Istraživanje će biti realizovano na uzorku od 110 ispitanika, i to 55 učitelja i 55 roditelja.

Rezultati dobijeni istraživanjem pokazuju da učitelji, roditelji i učenici imaju pozitivne stavove prema učešću roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti, ali da to može biti i mnogo bolje.

Ključne riječi: učešće/roditelji/škola/školska efikasnost

APSTRAKT

The paper analyzes the participation of parents in achieving school efficiency, that is, their influence on the school efficiency of first, second and third grade students. The research was organized with the aim of determining the attitudes of teachers and parents to what extent parents are involved in school duties in order to prevent children from failing at school. It is necessary to examine the participation of parents in achieving school efficiency and the obstacles they face in order to participate in working with children.

In the research, we will use a survey questionnaire for parents and an interview (focus group) for teachers. The questionnaire will examine the opinion of parents, and the interview will examine the opinion of teachers about the participation of parents in the achievement of school efficiency in the first cycle of elementary school. Both instruments have the same content, that is, they include the same questions, but the form of the questions differs, depending on whether they are intended for teachers or parents. The research will be conducted on a sample of 110 respondents, namely 55 teachers and 55 parents.

The results obtained from the research show that teachers, parents and students have positive attitudes towards the participation of parents in achieving school efficiency, but that it can be much better.

Keywords: participation/parents/school/school efficiency

SADRŽAJ

UVOD	9
I TEORIJSKI DIO	11
1. ZNAČAJ I MOGUĆNOSTI PARTICIPACIJE RODITELJA U VASPITNO-OBRAZOVNOM PROCESU ŠKOLE.....	11
1.1.Saradnja škole sa roditeljima.....	12
1.2. Oblici saradnje porodice i škole	14
1.3. Tendencije participacije roditelja u vaspitno-obrazovnom procesu	17
1.4. Efekti participacije roditelja u vaspitno-obrazovnom procesu.....	17
2. ZNAČAJ RODITELJA ZA ŠKOLSKU EFIKASNOST UČENIKA	19
2.1. Povezanost roditeljskog stila vaspitanja s školskim postignućem učenika.....	20
2.2. Podsticanje učenika na učenje u porodičnom kontekstu.....	21
3. KARAKTERISTIKE UČEŠĆA RODITELJA U OSTVARIVANJU ŠKOLSKE EFIKASNOSTI U PRVOM CIKLUSU OSNOVNIH ŠKOLA.....	23
3.1. Važnost participacije roditelja u raznovrsnim aktivnostima u cilju ostvarivanja školske efikasnosti u prvom ciklusu osnovne škole	24
3.2. Učešće roditelja u procesu donošenje odluka.....	26
3.3. Ključne prepreke za učešće roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti u prvom ciklusu osnovne škole	27
3.4. Pregled dosadašnjih istraživanja.....	28
II METODOLOŠKI DIO	30
1.1.Problem i predmet istraživanja.....	30
1.2. Cilj i zadaci istraživanja	30
1.3. Istraživačke hipoteze.....	31

1.4. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja	31
1.5. Uzorak ispitanika	32
2. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA.....	33
2.1. Rezultati dobijeni anketiranjem roditelja	33
2.2. Rezultati dobijeni intervjuisanjem učitelja.....	44
ZAKLJUČAK.....	52
LITERATURA	54
Prilog 1	60
Prilog 2	64

UVOD

Škola je mjesto gdje se susreću učitelji i roditelji i njihovim zajedničkim djelovanjem omogućuju djeci da usvoje znanje, razvijaju vještine i sposobnosti kako bi djeca mogla da razviju svoje potencijale (Longo, 2005). Škola je institucija u kojoj se podiže nivo roditeljstva za kvalitetniji odgoj njihove djece. Kako bi škola mogla da utiče pozitivno na roditelj neophodno je njihovo uključivanje u različite oblike saradnje sa školom (Zins, Weissberg, Wang i Walberg, 2004).

Odgovornost prema djetetovom obrazovanju i vaspitanju pripada roditeljima jednako kao i učiteljima. Shodno tome, roditelji moraju biti aktivniji u školskim obavezama i pružati svakodnevno pomoć djeci u obrazovanju i na taj način će dijete imati aktivniju potporu prema učenju. Dok oni roditelji koji su samo pasivni posmatrači i koji ne žele da imaju odgovornost za obrazovanje djeteta uticaće loše na uspijeh samog djeteta (Hoover-Dempsey i Jones, 1997.; Hoover-Dempsey i O'Connor, 2002., Hoover-Dempsey, Wilkins, Sandler, i O'Connor, 2004).

Uključenost roditelja u obrazovanju djeteta, struktura porodice, vaspitni stil roditelja, socioekonomski status sve tu ovo bitni faktori koji utiču na upjeh učenika u školi (Gutvajn i Ševkušić, 2013; Malinić, 2009; Önder, 2016; Rečić, 2003; Stanojlović, 2016; Zloković, 1998; Šaranović-Božanović, 1984).

Socioekonomski status porodice ogleda se u ekonomskom položaju porodice, a to su: obrazovanje roditelja, njihovo zanimanje, zaposlenost. Obrazovanje roditelja je veoma važno jer na taj način se pokazuje koliko su roditelji sposobni da pomognu djetetu u izradu domaćih zadataka, kakvu vrijednost roditelji pružaju obrazovanju, razvoj ciljeva, te na taj način djeca ogledaju svoje roditelje i imitiraju njihovo ponašanje (Álvarez-Blanco & Martínez-González, 2016).

Struktura porodice kao i konflikti među roditeljima dovode do poteškoća u emocionalnom, moralnom i intelektualnom razvoju djeteta što može izazvati neuspjeh u školi. Dječaci koji ne žive sa roditeljima u većini slučajeva imaju slabiji uspjeh u odnosu na dječake iz potpunih porodica. Takođe, u nepotpunim porodicama djeca slabije uče i nemaju motivaciju za učenje u odnosu na djecu iz potpunih porodica (Malić, 2009). Na to utiče više faktora iz razloga što djeca

nemaju dovoljno pomoći i podrške od strane roditelja i nemaju pozitivnog uzora u ponašanju (Janković i Prošić-Aantovac, 2009).

Roditeljska uključenost podrazumijeva efikasno učešće roditelja u rad škole, a to su: komunikacija, učenje kod kuće, odlučivanje, saradnja sa zajednicom, volontiranje (Epstein i Salinas, 2004) . Roditelji se mogu uključiti u obrazovanje svoje djece ne samo kod kuće, već i u školi. Postoji mnoštvo prilika da se roditelji uključe u vaspitno-obrazovne aktivnosti škole. Uloga učitelja je da roditeljima ukaže na mogućnosti i načine participacije u kontekstu ostvarivanja školske efikasnosti. Zato, u teorijskom dijelu ovog rada, ukazali smo na osnovne pretpostavke za efikasnu participaciju roditeljima u ostvarivanju školske efikasnosti. U istraživačkom dijelu rada, prikazali smo rezultate istraživanja, sprovedenog na uzorku od 55 učitelja i 55 roditelja.

I TEORIJSKI DIO

1. ZNAČAJ I MOGUĆNOSTI PARTICIPACIJE RODITELJA U VASPITNO-OBRAZOVNOM PROCESU ŠKOLE

Porodica je primarna društvena grupa koja je povezana srodstvom i zasnovana na braku i zajedničkom životu u kojoj roditelji vode brigu o djeci, odnosno odgajaju ih (Hrvatska enciklopedija). Prvi vaspitači u djetetovom životu su roditelji, kasnije, kada dijete polazi u školu tu ulogu roditelji dijele sa školom (Kosić, 2009). Neki roditelji smatraju da je polaskom djeteta u školu njihov posao sa vaspitanjem završen i da vaspitanje treba skroz prepustiti učiteljima i školi. Dakle, škola samo nastavlja s vaspitanjem koje je započeto u porodici. Od tog trenutka roditelji su dužni da se što češće savjetuju sa stručnjacima o svemu što treba kako bi upotpunili vaspitanje djeteta (Janjušević, 1953).

U demokratskim porodicama, u kojima vlada roditeljska ljubav i podrška, djeca će steći prva znanja, vještine, navike zatim vidjeti, prihvatiti i razumijeti različite društvene norme. U savremenom svijetu porodica je važan vaspitni faktor ali sve više postoje različiti vaspitači koji njenu ulogu minimiziraju (Rečić, 2003). Uključivanje roditelja u školski život i aktivnosti doprinosi pravilnom razvoju učenika (Hebib, 2011). Roditelji sve više smatraju da je porodično vaspitanje preduslov za razvoj djece i usmjeravaju se na formiranje pozitivnih kvaliteta koji će djeci omogućiti radostan život i kreativan rad (Rečić, 2003).

Participacija roditelja ima pozitivan efekat kod učenika, posebno na njihove rezultate učenja, na ocjene, na testovima znanja, kao i u ključnim elementima kao što su matematika i čitanje. Takođe, efekti participacije se mogu vidjeti i u pozitivnom ponašanju učenika u školi, pozitivnim stavovima prema školi i pohađanju nastave (Šušanj- Gregorović, 2018). Tokom školskog života aktivna participacija roditelja odnosi se na njihovo fizičko prisustvo i aktivno učestvovanje. Participacija roditelja može imati dva vida, to su: uključenost u učenje kod kuće i participacija u školskim aktivnostima.

Takođe i uključenost u učenju kod kuće može imati dva domena: 1) roditeljska uključenost u aktivnosti koje se vezuju za razvoj školskih znanja i vještina: pomoć pri izradi domaćih zadataka, pomoć u učenju, aktivnosti razvijanja jezičkih vještina. 2) uključenost u aktivnosti podsticanja učenja koje su indirektno povezane sa aktivnostima u školi: uključivanje djeteta u stvaralačke aktivnosti, razvoj kreativnosti, učenje van porodice, u smislu sprovođenja istraživanja u prirodi i kulturnih ustanova (Christenson & Sheridan, 2001; Eccles & Harold 1996; Epstein, 2001; Grolnick & Slowiaczek, 1994; Henderson & Berla, 1994; Henderson & Mapp, 2002; Jeynes, 2005; Ljubetić, 2014, prema: Sušan Gregorović, 2018).

Participacija roditelja u školovanju njihove djece se u velikoj mjeri ogleda pri izradi domaćih zadataka (Hoover-Dempsey i Sandler, 1997.; Walker i sur., 2004). Domaći zadatak obavještava roditelje o tome šta njihovo dijete uči, djeca i roditelji komuniciraju o tome šta se događa u školi, samim tim na ovaj način učitelji dobijaju povratnu informaciju od strane roditelja o djetetovom učenju (Walker i sur., 2004). Aktivnosti porodice i vaspitno- obrazovne institucije su dva važna činioca vaspitanja koju su istovremeno različita i komplementarna. Sve što porodica razvija kod djeteta, u vaspitno-obrazovnoj instituciji treba da se unaprijeđuje i produbljuje, a sve aktivnosti učitelja treba da prate i podržavaju roditelji (Jelić, Stojaković i Markov, 2018). Iako je u školskom životu participacija roditelja veoma aktuelan proces analizom relevantne literature možemo zaključiti da ostaje nedovoljno primijenjen u praksi.

Analiza dosadašnjih istraživanja upućuje na to da povećana participacija roditelja u školskom životu smanjuje školski neuspjeh učenika. Roditelji smatraju da će školski uspjeh njihove djece biti veoma dobar ukoliko im je dijete fizički zdravo i intelektualno dobro razvijeno, dok za školske neuspjehe roditelji krive učitelje i ignorišu sve loše iz porodice što može negativno da utiče na uspjeh učenika u školi. I sama djeca ističu da im loša atmosfera u porodici smeta, kao i hladni odnosi i nedostatak ljubavi (Bilić. 2001).

1.1. Saradnja škole sa roditeljima

U savremenim društvenim uslovima škola sve više uključuje u svoj rad roditelje da bi što uspješnije ostvarili proces vaspitanja i obrazovanja djece. Istraživanja su pokazala da uključivanje

roditelja u školski rad utiče na bolje rezultate učenika (Jowet, Baginsky, 1988, Dye 1989, Stevenson, Baker, 1987). Saradnja porodice i roditelja je višedimenzionalan proces i ostvaruje se kroz nekoliko etapa. Te etape podrazumijevaju međusobno upoznavanje roditelja i učitelja, komuniciranje, razumijevanje i izgradnja povjerenja (Maleš, 1992). Cilj saradnje roditelja i škole autori različito definišu (Maleš, 1994; Irović, 1994). Učešće roditelja je posebno danas aktuelno u vremenu savremene tehnologije koja nerijetko u svijesti djece briše granice između virtuelnog i stvarnog života. Škole ne mogu same da se izbore sa brojnim problemima današnjice sa kojima se djeca suočavaju zbog toga im je nužno potrebna pomoć roditelja. Škole uključuju roditelje kao aktivne učesnike u radu, a ne kao pasivne posmatračke (Pahić i sur, 2010). Javlja se potreba da se za izradu plana za rad sa djetetovim roditeljima kako bi se uspostavila bolja komunikacija i bolja saradnja roditelja sa školom (Rosić i Zloković, 2003).

Roditelji i učitelji su odgovorni za svestran fizički razvoj mladih (rast i razvoj organizma, razvoj psihomotornih sposobnosti, čeličenje i jačanje organizma, navikavanje djece da se bave aktivnostima u slobodnom vremenu, proučavanje njihovog fizičkog zdravlja), zatim brinu se o razvoju psihičkih sposobnosti (mišljenje, govora, pamćenja, čitanja, crtanja), takođe spada i moralno vaspitanje (razvijanje volje, navika, prijateljstva, kolektivizma); roditelji i učitelji moraju da brinu i o radnom vaspitanju (da kreiraju prijatnu atmosferu kako bi učenici stekli ljubav prema radu, da steknu radne navike) (Mandić, 1980).

Roditelji i učitelji sarađuju za dobrobit djeteta, a cilj je stvaranje povoljnih uslova u školi i porodici za njegov cjelokupni razvoj. Roditelji i učitelji bi trebali uspostaviti dijalog koji će dovesti do izrade projekta razvoja i napredovanja svakog pojedinca učenika. Zajedničkom aktivnošću oni trebaju pridonijeti:

- boljem učenju;
- podsticanju roditelja na participaciju;
- boljem razumijevanju školskog rada;
- boljoj komunikaciji između učenika, učitelja i roditelja
- većoj povezanosti škole i šire društvene zajednice (Maleš, 1994).

Dakle, roditelje treba upoznati sa svim ključnim aktivnostima koje se realizuju u školi. Roditelji treba da se osjećaju dobrodošlo u školi.

S druge strane, roditelji pružaju pomoć učiteljima i školi u raznim vaspitno-obrazovnim djelatnostima. Roditelji daju informacije i olakšavaju učiteljima da upozna dijete, njegove mane i vrline, uslove u kojima to dijete živi i probleme sa kojima se bori. A.V. Tihomirova (Tihomirova, 1950) smatra da bez iskrene saradnje između roditelja i škole nema jedinstvene pedagoške akcije, a bez toga nema ni dobrih rezultata. Ukoliko postoji dobra saradnja, učenici će imati bolje ocjene, redovnije će prisustvovati nastavi i imaće veću volju pri izradi domaćih zadataka (Vizek- Vidović i sar.,2003).

Saradnja porodice i škole je posebno važna kod djece sa specifičnim teškoćama u učenju. Neophodno je rano otkrivanje teškoća sa kojima se suočava dijete kako bi se koristile odgovarajuće metode da bi došli do izuzetnih rezultata (Lenček, Blaži, Ivšac, 2007). Roditelji često nijesu svjesni da njihovo dijete ima teškoće u učenju, pa loše ocjene tumače kao lijenost i nezainteresovanost djeteta. Kada roditelj ranije utvrdi da dijete ima teškoće može mu pomoći da ukloni taj problem. U suprotnom, uslijed nezainteresovanosti i neznanja roditelja, može doći do smanjena samopouzdanja neuspjeha u školi kod djece (Hoover-Dempsey i Sandler, 1997).

Česti razlozi za saradnju roditelja i škole su:

- Djeca najviše vremena provode u porodici i školi, tako da su to dva najznačajnija faktora vaspitanja.
- Zakonska je obaveza da sarađuju porodica i škola.
- Porodici je nužno potrebna pomoć škole kako bi nastavila svoju vaspitnu funkciju.
- Pojedine vidove vaspitno-obrazovnog rada roditelji ne mogu da izvrše bez škole (produženi boravak u školi, predavanja, izlete, ekskurzije) (Janković, 2008).

1.2. Oblici saradnje porodice i škole

Svaka škola mora da obezbijedi saradnju sa roditeljima u planu svog godišnjeg rada. Škole u zavisnosti od mogućnosti, vaspitno-obrazovnih problema i obrazovanja roditelja planira različite

oblike saradnje. Saradnja porodice i škole može biti efikasna i raznovrsna. Postoje raznovrsni vidovi saradnje porodice i škole koji se dijele u tri osnovne grupe: vidovi u kojima škola informiše roditelje o njihovom djetetu i daje im savjete kako da vaspitno djeluju i poboljšaju vaspitanje njihove djece, vidovi u kojima se roditelji češće uključuju u diskutovanju i rješavanju školskih problema i vidovi koji pomažu da se podigne i poboljša pedagoška kultura roditelja. Svaka od ova tri vida su veoma važna i međusobno se prožimaju, obogaćuju i dopunjuju (Grandić, 2007). Oblici saradnje s roditeljima su određeni različitim terminima, kao što su: uključivanje roditelja, uključenost roditelja, rad s roditeljima, saradnja, participacija roditelja. Kod nas se najčešće koristi termin „saradnja s roditeljima“ (Maleš, 1994).

U stručnoj literaturi se navode sljedeći oblici saradnje porodice i škole:

- lični kontakt nastavnika sa roditeljima;
- roditeljski sastanci;
- opšte i pedagoško obrazovanje i usavršavanje;
- savjetovališta;
- organizacija značajnih akcija i škole;
- učešće roditelja u ostalim vidovima života i rada škole;
- biblioteka za roditelje i
- novi oblici saradnje porodice i škole (Mandić, 1980).

Svi ovi oblici su veoma važni i svaki ima poseban značaj u saradnji sa porodicom i školom. Nema svaki oblik istu funkciju, neki se primjenjuju više, a neki manje sve zavisi od cilja koji se želi postići određenim oblikom saradnje porodice i škole (Bećar, 2000). Roditeljski sastanci su najpogodniji i daju izvanredne rezultate kada je u pitanju saradnja porodice i škole (Mandić, 1980). Razlikujemo tri vrste roditeljskih sastanaka: opšti, razredni i odjeljski (Ilić, 2010). Da bi roditeljski sastanak bio uspješniji potrebno je da vrijeme sastanka odgovara većini roditelja, da se roditelji blagovremeno obavijeste ne samo sa vremenskim terminom sastanka već i sa dnevnim redom kako bi se roditelji mogli pripremiti tako što će postavljati pitanja ili voditi diskusiju (Mitrović, 1964).

Najčešći oblici saradnje su:

- individualni razgovori sa učiteljima kako bi ih obavijestio o ponašanju njihove djece i njihovom postignuću;
- posjeta roditeljskom domu;
- savjetodavni razgovori imaju za cilj da pronađu odgovarajuće rješenje za neki problem;
- pismeno obavješćavanje (Nesimović, 2011).

U individualnim kontaktima najčešće se upoznaju vaspitni problemi pijedinca, diskusije se vode najotvorenije i na najlakši način se daju savjeti roditeljima i učenicima. Slabosti individualnih kontakata mogu biti višestruke ukoliko se jednostrano koriste. Dakle, pojedini učitelji razgovaraju samo sa onim roditeljima koji ih pozivaju ili čija djeca prave probleme. Održavanje individualnih kontakata učitelja i roditelja zahtijeva dosta pripreme, strpljenja i slobodnog vremena (Ilić, 2010). Stručnjaci često daju preporuke za bolju komunikaciju sa roditeljima:

- Sa roditeljima ne treba razgovarati hladno, usiljeno, sa visine jer ih na taj način odbija.
- Roditelje ne treba osuđivati za određene postupke, već sam davati savjete.
- Roditeljima ne treba govoriti samo loše strane njihovog djeteta, već i one dobre strane.
- Ne treba dijeliti savjete ukoliko se ne traže.
- Pokazati razumijevanje za poteškoće roditelja, i ne tražiti od roditelja ono što ne mogu da priušte.
- Ne treba dijete porediti sa drugom djecom ili govoriti o drugoj djeci iz vaspitne grupe.

Takođe, stručnjaci navode uputstva za poboljšanje neposrednih kontakata sa roditeljima:

- Razgovor uvijek početi sa pozitivnim izvještajem o djetetu, njegovim vrijednostima, sposobnostima, interesovanjima.
- Upoređivati ponašanje djeteta u školi i kući prije nego što se da neko objašnjenje.
- Kada se raspravlja o nekim problemima oprezno dati više sugestija koje će roditelji sprovest.
- Uzimati u obzir da se kritikovanje djece prima emocionalno kao kritikovanje samih roditelja. (Ilić, 2010).

1.3. Tendencije participacije roditelja u vaspitno-obrazovnom procesu

Kroz aktivnu participaciju roditelja mogu se ostvariti značajni vaspitno- obrazovni ciljevi (Fenech, 2013). Shodno navedenom, smatramo da škola kao vaspitno-obrazovna ustanova treba da omogući visok stepen participacije roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovnih škola.

Vaspitno-obrazovna praksa, stručna i naučna literatura, ukazuje na činjenicu da postoji veliki broj mogućnosti za aktivnu participaciju roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti. U saradnji sa roditeljima, mogu se realizovati raznovrsne aktivnosti, poput kulturno-umjetničkih događaja, manifestacija, izleta i slično. Svaka škola tokom godine organizuje brojne svečanosti, ekskurzije, priredbe... Za organizovanje ovih aktivnosti potrebni su i roditelji. Roditelji svojim sposobnostima u velikoj mjeri doprinose planiranju, pripremanju i realizaciji mnogih aktivnosti unutar i izvan škole. Mnogi roditelji svojom stručnošću pružaju pomoć školi tako što će biti član školske komisije ili realizovati određeni sadržaj. Participacija roditelja ima višestruku pedagošku funkciju koje je veoma značajna za školu (Ilić, 2010). Roditelji mogu pomoći učiteljima tako što će organizovati niz zabavnih aktivnosti, mogu pratiti djecu na igralištu, pomagati učiteljima u organizaciji igara (Petrovic, 2018).

1.4. Efekti participacije roditelja u vaspitno-obrazovnom procesu

Porodica je osnovno socijalno okruženje u kome dijete stiče prva iskustva, prve modele i uzore. Zbog toga je važno da roditelji umiju da komuniciraju sa djecom i zajedno rješavaju probleme sa kojima se dijete susreće. Brojna istraživanja utvrdila su da je veća angažovanost i uključenost roditelja povezana sa motivacijom i uspjehom djece, dok roditelji koji izbjegavaju da pomognu svojoj djeci izazvaće agresiju kod njih (Hatfield i sar., 1967, prema Sremić, Rijavec, 2010).

Budući da djeca samostalno biraju aktivnosti i izvannastavne aktivnosti u zavisnosti od njihovih interesovanja i motivacije, uz pomoć roditelja i učitelja rade na tim aktivnostima, usvajaju nova znanja, istražuju i uče kako da rade timski. Učenici se uključuju u: sportske, kulturno-

umjetničke, radne, obrazovne ili vaspitne aktivnosti i sve ove djelatnosti imaju za cilj da djeca usvoje znanja, sposobnosti, vještine, navike koje će im biti od koristi u daljem periodu (Izvještaj o hrvatskom školstvu, 2000).

Stepen pomoći koju pružaju roditelji svojoj djeci u školskim i vanškolskim obavezama utiče u velikoj mjeri na rezultate u učenju (Ćatić, 2005). Roditelji na našim prostorima se ne bave puno školskim učenjem, oni često opominju djecu da to rade samostalno što dovodi do veoma lošeg efekta (Suzić, 2005). Zbog toga je veoma važno da oni međusobno intenzivno sarađuju i pomažu jedni drugima kako bi zajedno došli do cilja i izazvali što bolje efekte kod djeteta ne samo u učenju već i na drugim poljima. U suprotnom, negativni stavovi roditelja prema učiteljima mogu imati za posljedicu slabije uključivanja roditelja u vaspitno-obrazovni proces. To će dovesti do izbjegavanja škole, sukoba i stvaranje lose slike djetetu o vaspitno-obrazovnoj ustanovi. Najčeći razlozi sukoba su to što roditelji i učitelji ne gledaju stvari na isti način. Većinom su to loše ocjene i ponašanje.

Neki roditelji smatraju da su slabe ocjene rezultat nedovoljne objektivnosti učitelja, dok učitelji smatraju da je to nepaznja i nedovoljna angažovanost roditelja. Ponekad se visokoobrazovni roditelji ponašaju neprimjereno i podcjenjuju stručnost i profesionalnost učitelja. Zbog posla i privatnih obaveza roditelji često nemaju vremena da sarađuju sa školom. Sve ove negativne strane utiču loše na efekte saradnje ovako važnih uticaja, a učenici dobijaju sve lošije efekte kako u obrazovanju tako i u vaspitanju (Rosić i Zloković, 2003.; Vizek-Vidović i sar., 2003.)

2. ZNAČAJ RODITELJA ZA ŠKOLSKU EFIKASNOST UČENIKA

Uspjeh učenika za vrijeme školovanja zavisi od mnogo međusobno povezanih činilaca. Oni su veoma složeni i nijesu dovoljno istraženi, zbog toga efikasnosti vaspitno-obrazovnih procesa podrazumijeva istraživanje i utvrđivanje tih činilaca koji utiču na razvoj ličnosti i postignuća učenika u učenju. Na osnovu toga moguće je preciznije planiranje pedagoških mjera koje će uticati na bolju organizaciju vaspitno-obrazovnog rada u školi što je veoma značajno za školski uspjeh (Stanojlović, 1992).

Školski uspjeh je pod snažnim uticajem porodice. Na školski uspjeh ali i na adaptaciju djece u školi utiče porodično vaspitanje i podrška koju roditelji pružaju djeci, kao i bliskost i ljubav. Ponašanje roditelja prema djeci ima poseban značaj na školsku efikasnost učenika. Ponašanje roditelja usmjereno je na hrabrenje, podršku i podsticnje djece što će izazvati pozitivan efekat postignuća učenika u učenju.

Negativne posljedice obeshrabrivanja koje utiču na socijalni razvoj i ponašanje ličnosti i time naručava školsko postignuće je pogrešan pristup djetetu, odnosno vaspitanje. Kada govorimo o tim negativnim stranama to je zapravo pretjerana zaštita djeteta i blagost. Pretjerana zaštita guši sopstvene sposobnosti djeteta, sputava dijete da proba da riješi neki problem ili teškoće koje su pred njim. Tako dijete ne može da gradi samopouzdanje koje je osnova za uspješnost neke ličnosti u cjelini. Samopouzdanje u velikoj mjeri utiče na uspjeh djeteta, dijete mora da stvara pozitivnu sliku o sebi, da vježbanjem neke aktivnosti možemo napredovati u istoj i ukoliko su djeca stekla radne navike na vrijeme moći će lakše da napreduju u učenju. Dijete možemo obeshrabriti na dva načina, nepostavljajući mu nikakve zahtjeve i kada se od njega previše očekuje.

O školi roditelj i dijete pričaju mnogo prije njenog početka. Roditelji ističu da u školi moraju znati i poštovati i takvi razgovori pozitivno utiču na dijete zato što će jedva čekati da se suoči sa tim iskustvom. Dok oni roditelji koji prijete školom i učiteljima i plaše djecu istim, uticaće veoma negativno i štetno jer će u djetetu izazvati osjećaj straha i imaće otpor prema školi (Vitas, 1983). Takođe, roditelji često igru shvataju pogrešno i smatraju da dijete treba manje da se igra jer ima više obaveza prema školi, djetetova volja za igrom neće prestati i zabrana iste neće uticati na to da dijete zavoli učenje.

Na školsku efikasnost utiče i kvalitet roditeljskog braka njihova međusobna ljubav, zajednički ciljevi i odsustvo zlostavljanja. Da bi roditeljstvo bilo kvalitetno otac mora da se poveže sa majkom i zajedno rješavaju porodične probleme ako su prisutni. Ističe se da će dijete bolje napredovati ako u obrazovanju bude uključen i otac, a ne samo majka (Čudina-Obradović, Obradović, 1995). Djeca koja žive s jednim roditeljem imaju mnogo slabiji uspjeh kada se porede sa djecom koja žive sa oba roditelja. Jedan od razloga može biti i u finansijskim mogućnostima tog roditelja s obzirom na troškove za život i obrazovanje djeteta (Downey, 1994). Ukoliko su finansijski prihodi loši ističe se i loše postignuće djeteta. Izostanci, kašnjenje na nastavu, lošije ocjene sve su to pokazatelji koliko su finansijski prihodi važni (Morrissey i sar., 2014).

2.1. Povezanost roditeljskog stila vaspitanja s školskim postignućem učenika

Stil porodičnog vaspitanja ostvaruje roditelj, stratelj ili bilo koja odrasla osoba koja sa djetetom uspostavlja emocionalan odnos (Ilić, 2010). Kada govorimo o vaspitnom stilu treba nagovijestiti da roditelji ne moraju imati isti stil vaspitanja i neće imati iste vaspitne stilove (Matejević, 2007).

Matejević (2007) navodi tri stila vaspitanja:

- autoritarni,
- demokratski i
- liberarni stil.

Roditeljski stilovi utiču na uspjeh učenika u školi. Stoga, djeca koja rastu u porodicama u kojima roditelji primjenjuju demokratski stil vaspitanja znatno su prijateljski raspoloženi od djece koja rastu u porodici u kojoj su roditelji izuzetno strogi (Stojanović, 2008). Ovaj stil takođe utiče na razvoj kreativnosti i drugih pozitivnih crta učenika što doprinosi boljem funkcionisanju u školi. Smatramo da je roditeljski stil vaspitanja veoma važan za uspjeh djeteta u školi. Podrška roditelja, roditeljska ljubav, saradnja roditelja i škole, sve su to važni faktori u životu djece. Odsustvo tih faktora ne samo da će loše uticati na školski uspjeh i strah djeteta od škole, već će

imati problema i u komunikaciji sa vršnjacima i drugim ljudima. Takođe i prejaka kontrola djeteta može dovesti do smanjenja motivacije za učenjem, a preblaga kontrola može dovesti do agresije i neprimjerenog ponašanja (Becker, 1964; Vander-Zenden, 1993).

U vaspitanju postoji toplo-popustljivo vaspitanje i hladno-popustljivo vaspitanje. Dijete koje odrasta u porodici u kojoj se ispoljava toplo-popustljivo vaspitanje biće kreativno i neće podržavati autoritarne grupe i instirucije. Djeca su naviknuta da im roditelji ispunjavaju želje, kao posljedica toga djeca neće imati sjećaj odgovornosti, već će biti sposobni za manipulaciju što će imati negativan uticaj kada je postignuće u pitanju. Kada govorimo o hladno-popustljivom vaspitanju misli se na roditelje koji se hladno ponašaju prema svojoj djeci, ne izlaze u susret potrebama djeteta i ne žele da sarađuju sa školom i budu podrška djetetu za što bolji uspjeh u školi. Djeca koja odrastaju u ovakvoj atmosferi često postanu agresivna i ispoljavaju njihovu agresiju (Petrović, 1978).

Činjenica je da različiti vaspitni stilovi roditelja oblikuju ponašanje roditelja prema djeci. Način na koji roditelji komuniciraju sa djecom utiče na razvoj djeteta i formiranje njegovog identiteta (Crnjaković i sar., 2008).

2.2. Podsticanje učenika na učenje u porodičnom kontekstu

Interesovanje roditelja u aktivnostima i rezultatima njihovog djeteta ne treba da se svodi samo na informisanje o ocjenama koje je dijete zaslužio tokom određenog perioda, već roditelji moraju da se informišu znatno šire. Svakodnevno se mora razgovarati sa djetetom o tome kako je protekao dan u školi, šta su radili, koje aktivnosti su obavili, da li je bilo nekih problema tokom usvajanja gradiva, o odnosima sa drugarima i kakav je njegov položaj u društvu (Stanojlović, 1992). Interesovanje roditelja o postignutim rezultatima i ponašanju djeteta može djelovati podsticajno na dijete tako da dobije slobodu da razgovara sa roditeljima o njegovim postignućima, teškoćama i da zajedno tragaju za rješenjem kako bi razriješili određene poteškoće kroz koje dijete prolazi tokom učenja. U takvim situacijama najbitnije je da roditelji imaju razumijevanja i pomognu djetetu, u suprotnom roditelji koji budu kritikovali i osuđivali dijete uzrokovat će još veći neuspjeh i promjene u ponašanju.

Roditelji se moraju brinuti o tome kako se njihovo dijete snalazi u školi, da li na vrijeme odlazi u školu i da li se na vrijeme vraća, da li prati nastavu i kako radi svoje domaće zadatke. Da bi roditelji podstakli i zainteresovali djecu moraju da mu nabave sve što je potrebno za uspješan rad. Dijete mora samo da se navikava na učenje i rad. Roditelji su tu da pomognu kada je to potrebno. Nikako mu ne treba pomagati kada dijete samo umije da uradi zadatak i sam dođe do tačnog rješenja. Ukoliko je zadatak težak treba ga bodriti i pustiti da sam savlada teškoće i češće ga moramo podsticati i hrabriti (Janjušević, 1953). Takođe, djetetu se dešava da zapostavi učenje i zato teško prati izlaganje učitelja. Roditelji na vrijeme moraju da obrate pažnju na to i pruže mu pomoć, prije nego što počne da dobija loše ocjene. Ako roditelji nijesu sposobni da pomognu djeci njihova dužnost je da pronađu nekoga ko će pomoći djetetu da savlada sve što je propustio. Kada dijete pretrpi neuspjeh u školi, pritom doživi nerazumijevanje u školi, dijete počinje sve više da pada i pravi sve veće greške. Zbog toga roditelji ne smiju da dozvole da dodje do ovoga (Janjušević, 1953).

Postoje više područja na koja treba obratiti pažnju tokom podsticanja djece na učenje. Najvažnije je da se uspostavi rutina kako bi djeca razvila volju i interes za učenje (Feltrin, 2019). Pored rutine, roditelji ne smiju zapostaviti igru. Kroz igru djeca nesvjesno usvajaju nove sadržaje i povoljna je za djetetov kognitivni, socijalni i emocijalni razvoj (Berk, 2008). Djeca kroz pjesme i brojalice uče nove riječi i bolje ih izgovaraju što dovodi do većeg samopouzdanja kod djece (Feltrin, 2019). Takođe, ako je djetetu monotono da uči iz udžbenika neku lekciju, roditelji mogu taj sadržaj pronaći na internetu putem video snimka ili fotografija i na taj način motivisati i zainteresovati dijete da usvoji određeno gradivo. A kada dijete učini nešto uspješno potrebno ga je pohvaliti za njegove sposobnosti jer će tada vidjeti da zaista može (Ciampian i sar, 2007).

3. KARAKTERISTIKE UČEŠĆA RODITELJA U OSTVARIVANJU ŠKOLSKE EFIKASNOSTI U PRVOM CIKLUSU OSNOVNIH ŠKOLA

Saradnja između roditelja i učitelja ima pozitivne efekte na kompletnu ličnost djeteta, kao i unapređenje školskog uspjega. Učitelji treba da stvore takvu atmosferu u koju će se roditelji osjećati prijatno.

Učitelji mogu uključiti roditelje u raznovrsne školske aktivnosti. To mogu biti projekti, kulturno-umjetnički događaji, bazari, radionice itd. Važno je da roditelji osjete da se njihov trud cijeni, te da se uvažava njihovo mišljenje i sud.

Saradnja roditelja i nastavnika je važan dio obrazovanja učenika. Kada je porodica učenika u mogućnosti da komunicira sa nastavnikom svog djeteta, dvije strane mogu da rade zajedno na izgradnji odnosa i stvaranju optimalnog okruženja za učenje, kako kod kuće, tako i u školi. Osim toga, oni mogu saosjećati sa snagama i slabostima učenika, kreirati plan akcije za jačanje tih slabosti, odrediti koji faktori mogu da pojačavaju ili ometaju učenikove sposobnosti učenja i postanu ujedinjeni sistem podrške (Kamenov, 2002). Kroz povjerenje i dobar odnos, nastavnik i porodica mogu da komuniciraju o problemu i da naprave plan koji će pomoći učeniku da napreduje kroz burno vrijeme. Od nastavnika se često očekuje da čitaju misli kada su u pitanju njihovi učenici, ali uspostavljanjem snažnog odnosa saradnje sa roditeljima ili članovima porodice učenika, nastavnik može steći uvid potreban da pruži podršku učeniku (Fenech, 2013).

Postoji bezbroj prednosti koje su povezane sa saradnjom roditelja i nastavnika, ali neke od ključnih prednosti uključuju:

- Izgradnja pozitivnog odnosa i poverenja sa učenikom i njegovom porodicom.
- Stvaranje otvorenih linija komunikacije koje podržavaju učenikove akademske potrebe.
- Stvaranje prijatnijeg prostora za učenika da uči.
- Upoznavanje više o učeniku i načinu na koji uče.

Stvaranje razumijevanja između nastavnika i roditelja učenika, obezbjeđujući da su svi na istoj strani u vezi sa ciljevima i mogućnostima učenika (Gertler, Heckman & Pinto, 2014).

Roditelji mogu pomoći na mnogo načina da njihova djeca postanu još uspješniji učenici. Mogu im pomoći tako što:

- Staviti do znanja djeci da su sposobna i pametna i da ih drugi cijene zbog sve veće sposobnosti i znanja koja stiču.
- Govoriti o učenju i idejama: slušati djecu kada sa nama dijele svoja razmišljanja dok smo angažovani na svakodnevnim poslovima.
- Pomoći im da se bave onim što ih zanima. Ovo je uzrast u kojem djeca vrlo rado pronalaze neki hobi ili počinju nešto da sakupljaju. Ako sa njima razgovaramo o stvarima koje su nas zanimale.
- Upoznati prijatelje svog djeteta i njihove roditelje i održavati otvorenu komunikaciju sa školom. Obavijestiti učitelja u slučaju bilo kakve značajne promjene u porodici koja bi mogla imati uticaja na ponašanje ili rad djeteta u školi.
- Neka djeca učestvuju u svakodnevnim kućnim poslovima. Njihovo samopoštovanje raste time što znaju da vam je potrebna njihova pomoć. Djeca ovog uzrasta bi već mogla postupati po uputstvima koja uključuju više operacija (Hansen i sar, 2001).

Daje se podsticaj školama da za roditelje odrede posebno mjesto. Prostorija namijenjena roditeljima trebalo bi da bude ugodna i da podjeca na kuću. U njoj treba da budu stolovi za sastanke, stolice i kauč, police za knjige i probor za pisanje. Uredivši ovakav prostor za roditelje, škola šalje jasnu poruku da ozbiljno želi angažman roditelja i da uvažava doprinose koji oni daju (Petrović, 2018).

3.1. Važnost participacije roditelja u raznovrsnim aktivnostima u cilju ostvarivanja školske efikasnosti u prvom ciklusu osnovne škole

Uključenost roditelja u vaspitno-obrazovnom procesu je višedimenzionalan. U literaturama se može pronaći mnogo različitih uključivanja roditelja u školskim aktivnostima. Učestala komunikacija roditelja sa učiteljima, pokazivanje interes za dijete i školske obaveze,

pozitivan stav prema školi i zaposlenima u školi, učešće u školskim aktivnostima utiču na bolja postignuća učenika (prema Masselam i Marcus, 1990; u Eccles i Harold, 1993). Područja na kojima se ostvaruje komunikacija roditelja i učitelja može biti: na roditeljskom sastanku, volontiranju, učenje kod kuće, donošenju odluka i saradnja sa lokalnom zajednicom (Epstein, 2004). Pedagoška saradnja ukazuje na povezanost škole i roditelja za dobrobit djece, dok didaktička saradnja podrazumijeva da se roditelji informisu o postignućima djeteta i uključivanje roditelja u raznovrsnim aktivnostima.

Odnos porodice i škole ne ogleda se samo u uspjehu učenika (odličan, vrlo dobar, dobar...) nego i u zadovoljstvu roditelja u vaspitno-obrazovnom procesu. Ako roditelji nijesu zadovoljni rezultatima njihove djece onda će biti i slaba motivacija roditelja da učestvuju u školskim aktivnostima. Škola pri planiranju mora voditi računa o sadržaju, metodama i oblicima rada kako bi se roditelji mogli uključiti u rad. Aktivno uključivanje roditelja u život i rad škole omogućit će bolji uvid roditelja u ulogu škole u razvoju djeteta i bolji uvid u davanju ideja za pronalaženje rješenja za mnoge probleme koje se nalaze pred učenicima (Juričić, 2005). Takođe, uključivanje roditelja u školske aktivnosti učiniće da roditelji bolje razumiju učitelje i manje će ih optuživati, bolje će shvatiti dječije ponašanje i mogućnosti, biće zahvalni jer imaju ulogu roditelja i više će cijiniti postignuća djeteta (La Froge, 1999; Pawell, 1989, prema Jonesu i Ignelziu, 2000). Roditelji dobijaju informacije od škole o uspjehu njihovog djeteta i ponašanju, ali najčešće nijesu pozvani od strane škole da učestvuju u neku školsku aktivnost (Juričić, 2005). Zbog toga da bi postojala participacija roditelja, roditelji sami moraju da pokažu inicijativu. Očevi su ti koji su manje zainteresovani i uključeni, dok majke ističu veću volju i želju za učešće u aktivnostima (Juričić, 2005).

Spremnost roditelja da učestvuje u priredbama, kvizovima, takmičenjima, okruglim stolovima najčešće se temelji na iskustvu. Neki roditelji mogu da se osjećaju neugodno ili smatraju da nijesu dovoljno sposobni da preuzmu tu odgovornost i u tom slučaju učitelji moraju da imaju razumijevanja (Jones i Ignelzi, 2000). Dok oni roditelji koji češće učestvuju poboljšavaju svoje vještine, sposobnosti i znanja koja će im biti od koristi, jer svako novo iskustvo koje se stekne u školskim aktivnostima roditelji mogu da primijene u porodici (Wlodowski i Jaynes, 1990).

Kada roditelji pristanu da pomognu u realizaciji određene aktivnosti, učitelji moraju voditi računa o podjeli opštih zadataka, o dogovoru kojim redoslijedom će se aktivnosti realizovati, odnosno da

njihova zajednička zamisao postane realnost (Staničić, 1996; Jones i Ignelzi, 2000; Armstrong, 2001). Davanje savjeta, informisanje, kritike o aktivnostima između učitelja i roditelja dovode do što boljeg zaključka o napredovanju djece i zadovoljavanju njihovih interesa (Maleš, 2004).

3.2. Učešće roditelja u procesu donošenja odluka

Da bi se poboljšao kvalitet obrazovanja i stvaranje bolje zajednice roditelji moraju biti uključeni u proces donošenja odluka u školi. Samim tim, roditelji mogu podijeliti svoja iskustva i znanja sa učiteljima i drugim roditeljima i na taj način mogu doći do novih pristupa u učenju i poboljšanju nastavnih metoda. Roditelji mogu pomoći u stvaranju boljeg razumijevanja između učenika, roditelja i učitelja i pomoći u izgradnji povjerenja između škole i zajednice što je isključivo veoma važno za stvaranje uspješnog obrazovnog okruženja (Lepičnik-Vodopivec, 1996).

Većina roditelja pokazuje veliko zadovoljstvo da igra aktivniju ulogu u školi, dok većina školskih administratora i učitelja pokazuje veliku nevoljnost da ohrabri roditelje da postanu dio njihove zajednice. Školsko osoblje treba da provede dosta vreme ohrabrujući roditelje da se uključe u raznim aktivnostima. I da se što manje uzimaju u obzir da roditelji nijesu dovoljno sposobni da donose odluke u školi (Duncan, Ziol-Guest & Kalil, 2010).

U školi koja prijateljski i s dobrodošlicom prihvata roditelje stvara se dobra klima za brojne načine angažovanja roditelja. Načini na koji se roditelji mogu angažovati kreću se od tradicionalne roditeljske uloge, a to je zadovoljavanje osnovnih potreba djece i staranje o njihovoj sigurnosti, do pomoći pri utvrđivanju politike i finansijske podrške školi. Unutar ovih mogućnosti, roditelji se pojavljuju kao volonteri u mnogim vidovima školskog života. Neki od mogućih volonterskih poslova koje ,mogu obavljati roditelji su:

- Prikupljanje finansijskih sredstava- Roditelji nude svoj talenat i snalažljivost da se prikupi novac za finansijsku potporu u školi, kao što je dobrovoljno šivenje u školskom projektu šivenja.

- Dežurni roditelje- Roditelji iz svih odjeljenja u školi pomažu učiteljima na različite načine i pomažu u organizovanju izleta.
- Planiranje specijalnih rođendanskih zabava- Majke i očevi pripremaju specijalne proslave za cijelo odjeljenje povodom rođendana svog djeteta.
- Nadzor na igralištu- Roditelji dobrovoljno nadgledaju aktivnosti na igralištu, tako da se učitelj može posvetiti planiranju (Hansen i sar, 2001).

Radeći kao volonteri, roditelji ulažu svoje vrijeme, znanje i talenat kako bi pomogli da se u školi razvije tradicija staranja i pomoći. U zajednici u kojoj žive, dobrovoljnim radom oni grade odnose uzajamnog povjerenja i dobre volje. Sve aktivnosti su važne, jer znači da svako ima mogućnost da se uključi u proces formiranja istinske školske zajednice (Kirsten i sar, 2001).

3.3. Ključne prepreke za učešće roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti u prvom ciklusu osnovne škole

Učešće roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti prate određene teškoće. Roditelji imaju mnogo obaveza i često nemaju dovoljno vremena da se uključe u školski život svoje djece što može biti prepreka za postizanje školske efikasnosti. Pojedini roditelji ne razumiju koliko je bitna njihova uloga u obrazovanju njihove djece i ne shvataju da njihova podrška može biti ključna za uspjeh u školi.

Jedna od ključnih prepreka za učešće roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti je i nedostatak komunikacije između roditelja i nastavnika. Ako roditelji ne posjećuju dovoljno školu, ne znaju šta njihova djeca rade u školi i ne dobijaju povratne informacije od učitelja, tada je teško da se uključe u školski život i pruže podršku(Lareau i sar, 2003). Pojedini roditelji nemaju dovoljno motivacije, ne vide važnost uključivanja u školski život i ne shvataju koliko je njihovo učešće važno. Dok neki imaju loša iskustva iz svog školskog obrazovanja i zbog toga ne žele biti uključeni u školski život svoje djece.

U brojnim istraživanjima je utvrđeno da loši materijalni uslovi utiču negativno na učešće roditelja u školskim obavezama. Sve više porodica živi u siromaštvu, nemaju elementarne stvari

za život, grijanje, odjeću i primanja su jako loša. Većina roditelja je ostalo bez posla i teško mogu naći drugi posao. Sve ovo ne utiče samo negativno na roditelje, već i na djecu. Pod ovakvim uslovima roditelji nemaju mogućnosti da učestvuju i da budu uključeni u raznim školskim aktivnostima. Nedostatak materijalnih sredstava roditeljima onemogućuje da djeci priušte hranu, odjeću, knjige, pribor za školu ili dodatne časove za svoju djecu (De Neubourg i sar, 2014). Takođe, istraživači su otkrili da roditelji iz manjina slabo ili uopšte ne učestvuju u školskim obavezama (Fenech, 2013). Postoje brojni razlozi kao što su: nedostatak vremena zbog dugotrajnog i teškog fizičkog rada, stidljivost prema sopstvenom nivou obrazovanja i jezičkih sposobnosti, nerazumijevanje učitelja (Comer, 1998).

Odrastanje u siromaštvu povezuje se sa mnogim negativnim ishodima kao što je školski neuspjeh, problematično ponašanje i zdravlje. Takođe, siromašni roditelji ne pomažu svojoj djeci pri izradi domaćih zadataka i zbog toga imaju lošije ocjene djeca jer njihovi roditelji ne vode toliko brigu i obrazovanju zbog preopterećenosti raznim problemima koje su pred njima (Katz, 2007).

3.4. Pregled dosadašnjih istraživanja

U ovom dijelu, prikazani su relevantni istraživački pokazatelji, koji se tiču učešća roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti.

Činjenica je da na školsku efikasnost djece/učenika najveći uticaj imaju škola i porodica. Porodica ima značajnu ulogu u akademskom uspjehu učenika (Collins et al., 2010). Rezultati nekih istraživanja pokazuju da obrazovni nivo roditelja utiče na akademsko postignuće učenika. Djeca čiji roditelji imaju niži stepen obrazovanja, imaju lošiji akademski uspjeh u odnosu na djecu čiji roditelji imaju viši stepen obrazovanja.

Roditelji, bez sumnje, imaju značajan uticaj na akademsko postignuće učenika. U prilog navedenom, zanimljivo je pomenuti istraživanje koje su realizovali Topor et.al. (2010) na uzorku od 158 sedmogodišnjih učesnika, njihovih majki i njihovih nastavnika. Rezultati su ukazali na statistički značajnu povezanost između uključenosti roditelja i djetetovog akademskog učinka. Višestruki model medijacije pokazao je da je djetetova percepcija kognitivne kompetencije u potpunosti posredovala u odnosu između uključenosti roditelja i djetetovog učinka na

standardizovanom testu postignuća. Kvalitet odnosa učenik-nastavnik u potpunosti je posredovao u odnosu između uključenosti roditelja i ocjena nastavnika o akademskom uspjehu djeteta u školi.

U istraživanju su realizovali pojedini autori (Niate, 2020), došlo se do sličnih rezultata. Istraživanje je realizovano na uzorku od 12 roditelja, čija su djeca upisana u srednju školu. U ovom istraživanju korišćena je tehnika uzorkovanja intenziteta. Kvalitativna metoda je korišćena za mjerenje uticaja uključenosti roditelja na akademsko postignuće učenika. Glavni nalazi ovog istraživanja ukazali su da su učenici čiji su roditelji bili aktivno uključeni u rad škole imali bolji akademski uspjeh u poređenju sa učenicima čiji roditelji nijesu bili uključeni u njihovo obrazovanje. Interesantno je pomenuti istraživanje koje su realizovali Zahenadi et.al. (2016) na uzorku od 1600 učenika s ciljem da se utvrdi veza između autoritarnog roditeljskog stila i obrazovnog uspjeha. Korišćeni su upitnici Baumrind's Parenting Stile i Mokimi's Career Path i dobijeni rezultati su u korelaciji sa transkriptima učenika. Rezultati istraživanja su pokazali da postoji značajna veza između autoritarnog roditeljskog stila i obrazovnog uspeha ($p=0,03$). Takođe, nalazi su pokazali značajnu vezu između čvrstog roditeljskog stila i karijernog puta učenika, autoritarnog roditeljskog stila i karijernog puta učenika, obrazovnog uspjeha i karijernog puta učenika ($p=0,001$).

Odnos između funkcionisanja porodice i školskog uspjeha ispitan je kod 211 rizičnih, Afroamerikanaca, adolescenata u centru grada koji pohađaju srednju školu (6–8 razred). Intervjui sa adolescentima i starateljima dali su podatke o porodičnoj koheziji, roditeljskom nadzoru i angažovanju u školi; školske evidencije dale su podatke o prosjeku ocjena. Rezultati su pokazali da kohezija porodice i roditeljsko praćenje predviđaju angažovanje u školi. Rezultati su pokazali da postoje rodne razlike u pogledu školskog postignuća. Samo za dječake, veza između porodične kohezije i angažovanja u školi bila je jača kada je roditeljski nadzor bio visok. Takođe, samo za djevojčice, efekti kohezije na školsko angažovanje bili su aditivni: djevojčice sa visokom porodičnom kohezijom i visokim roditeljskim nadzorom su najvjerojatnije bile angažovane u školi (Annunziata et.al., 2006).

Na školski uspjeh učenika utiče socioekonomski status porodice (Lyu, Li & Xie, 2019). Pojedina istraživanja pokazuju da djeca iz nepotpunih porodica imaju više problema u ponašanju, u odnosu na djecu iz potpunih porodica, što sve utiče na akademsko postignuća (Rodrigues, Figueiredo & Valadão Dias, 2012).

II METODOLOŠKI DIO

1.1. Problem i predmet istraživanja

U radu se bavimo ispitivanjem učešća roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru. Pretpostavlja se da je predmet istraživanja aktuelan i da ima svoj naučni doprinos. Zbog relativno malog broja istraživanja koja su se bavila problematikom učešća roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti u prvom ciklusu osnovnih škola, odlučili smo da se podrobnije bavimo ispitivanjem ove problematike.

Problem našeg istraživanja jeste učešće roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru.

Predmet istraživanja sagledavanje i procjenjivanje učešća roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru.

1.2. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj istraživanja glasi: Utvrditi na koji način se omogućava učešće roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru.

Istraživački zadaci su:

- Utvrditi na koji način su roditelji uključeni u različite segmente (podrška u procesu učenika u procesu učenja, volontereske aktivnosti u školi, uređenje radnog ambijenta) vaspitno-obrazovnog procesa u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru.
- Utvrditi u kojim vaspitno-obrazovnim aktivnostima roditelji najviše participiraju u ostvarivanju školske efikasnosti učenika.
- Utvrditi da li su roditelji uključeni u procese planiranja vannastavnih aktivnosti, kreiranja individualizovanih aktivnosti sa djecom u svrhu ostvarivanja školske efikanosti u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru.
- Utvrditi koji faktori otežavaju učešće roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti učenika

u prvom ciklusu osnovnih škola.

1.3. Istraživačke hipoteze

U skladu sa ciljem istraživanja, **glavnu** hipotezu možemo definisati na sljedeći način:

- Pretpostavlja se da roditelji aktivno participiraju u školskom životu (podrške u učenju, volontereske aktivnosti u školi, uređenje radnog ambijenta, vannastavne aktivnosti, individualizovane aktivnosti, kulturno-umjetničke manifestacije), doprinoseći efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru.

Sporedne hipoteze:

- Pretpostavlja se da učitelji konsultuju roditelje i traže njihovo učešće u procesu učenja i uređenja radnog ambijenta.
- Pretpostavlja se da roditelji najviše participiraju u procesu pružanja pomoći djeci u učenju, kao i prilikom organizacije sportskih i kulturno-umjetničkih manifestacija u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru.
- Pretpostavlja se da su roditelji uključeni u procese planiranja vannastavnih aktivnosti, kreiranja individualizovanih aktivnosti sa djecom u svrhu ostvarivanja školske efikanosti u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru.
- Pretpostavlja se da su neinformisanost, prezaposlenost i nezainteresovanost roditelja otežavajući faktori u ostvarivanju školske efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru.

1.4. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

U istraživanju ćemo primijeniti anketni upitnik za roditelje i intervju (fokus grupe) za učitelje. Upitnikom će se ispitati mišljenje roditelja, a intervjuom mišljenje učitelja o učešću roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti u prvom ciklusu osnovne škole. Oba instrumenta sup o sadržaju

ista, odnosno obuhvataju ista pitanja, ali se razlikuje forma pitanja, zavisno od toga da li je namijenjena učiteljima ili roditeljima.

U radu ćemo primijeniti deskriptivnu metodu i metodu teorijske analize. Deskriptivnu metodu ćemo primijeniti kako bi rasvijetili problem istraživanja, kao i proučili fundamentalna pedagoška pitanja i probleme. Metodu teorijske analize kombinovaćemo sa deskriptivnom metodom. Deskriptivnom metodom proučavaćemo kako roditelji participiraju u ostvarivanju školske efikasnosti u prvom ciklusu osnovne škole.

1.5. Uzorak ispitanika

Istraživanje će biti realizovano na uzorku od 110 ispitanika, i to 55 učitelja i 55 roditelja. Struktura uzorka je prikazana u tabeli 1.

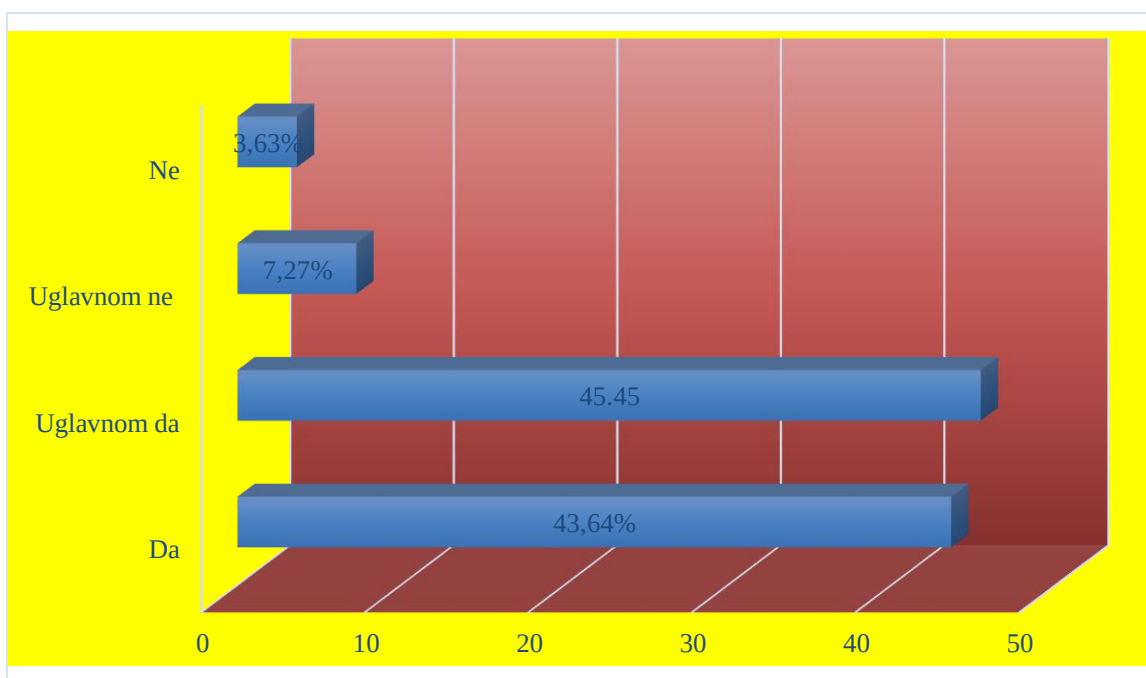
Opština	Naziv škole	Broj učitelja	Broj roditelja
Bar	OŠ „Meksiko”	12	10
Bar	OŠ „Jugoslavija”	16	15
Bar	OŠ „Blažo Jokov Orlandić”	19	10
Bar	OŠ „Srbija”	8	20

2. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

2.1. Rezultati dobijeni anketiranjem roditelja

1. Da li se, po Vašem mišljenju, saradnja između porodice i škole efikasno ostvaruje?
Objasnite.

Histogram 1

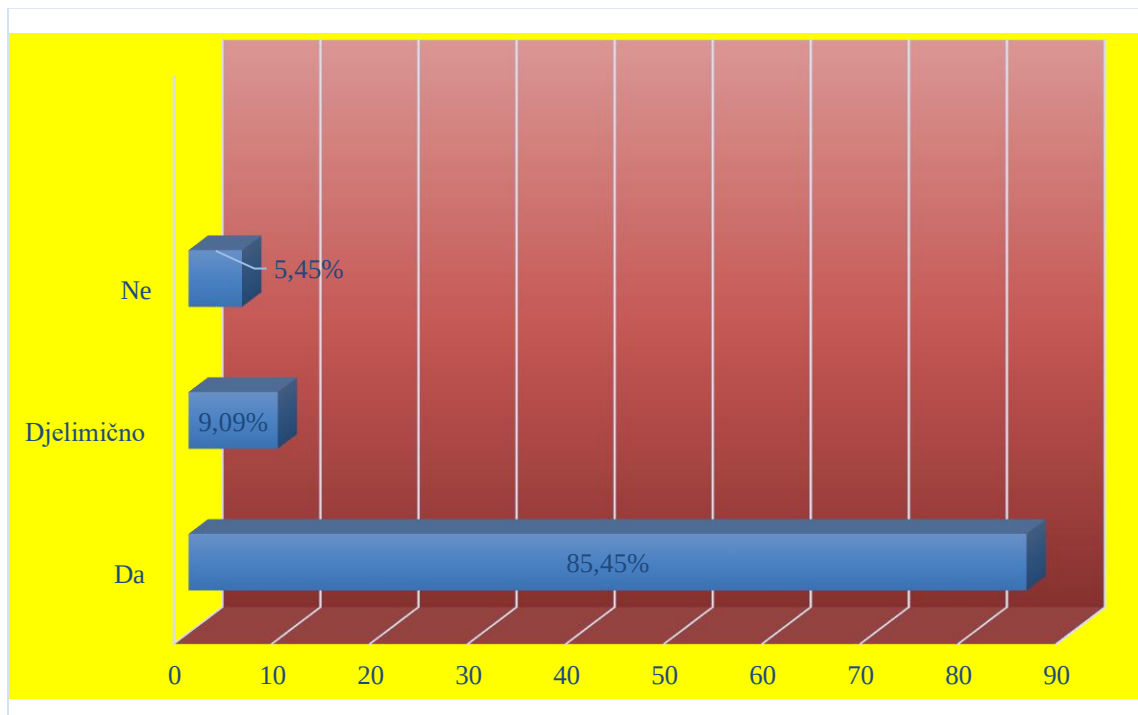

Rezultati u histogramu 1, pokazuju da 43,64% roditelja smatra da se saradnja između škole i porodice efikasno ostvaruje. Sa navedenim se uglavnom složilo 45,45% roditelja. Ukupno 7,27% roditelja smatra da se saradnja između škole i porodice uglavnom ne ostvaruje efikasno. Svega 3,63% roditelja ističe da saradnja između škole i porodice nije efikasna.

Na bazi naših rezultata, možemo istaći da većina roditelja pozitivno percipira saradnju škole i porodice. Jasno je da je saradnja između škole i porodica jako značajna za sveukupan razvoj djeteta. Poslije sumiranja odgovora na podpitanje, dolazi se do saznanja da roditelji imaju afirmativan stav prema saradnji sa učiteljima.

Da li smatrate da bi uključivanje roditelja u uređanje radnog ambijenta moglo da poboljša uspjeh učenika?

Histogram 2

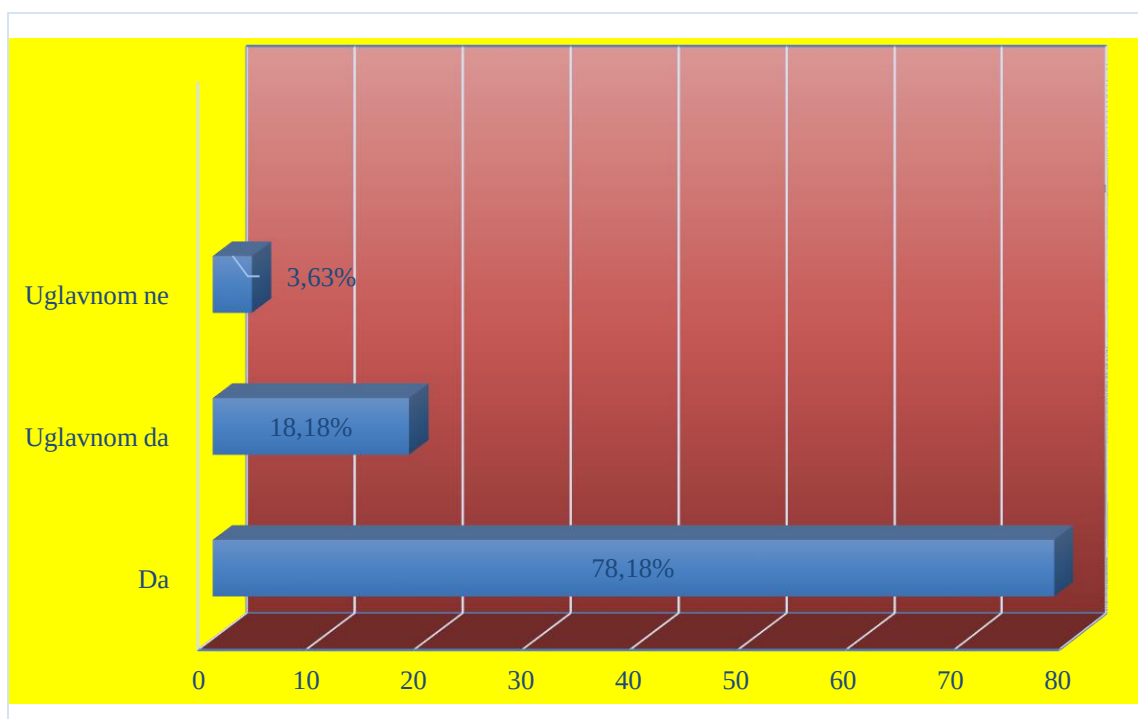

U histogramu 2, prikazano je da najveći procenat roditelja uključenih u naše istraživanje (85,45%) smatra da bi uključivanje roditelja u uređenje radnog ambijenta moglo da poboljša uspjeh učenika. Ukupno 9,09% roditelja složilo se prethodno navedenim. Svega 5,45% roditelja ne smatra da bi uključivanje roditelja u uređenje radnog ambijenta moglo da poboljša uspjeh učenika.

Smatramo da učitelji i roditelji mogu da uspostave efikasnu saradnju u kontekstu uređenja radnog ambijenta, kako bi djeca na efikasniji način učila. Roditelji mogu pomoći učiteljima u izradi panoa, ilustracija, te ostalih materijala koji se koriste u vaspitno-obrazovnom procesu.

2. Da li smatrate da je važno da roditelji aktivno učestvuju u procesu učenja svoje djece? Ako je odgovor pozitivan, obrazložite.

Histogram 3

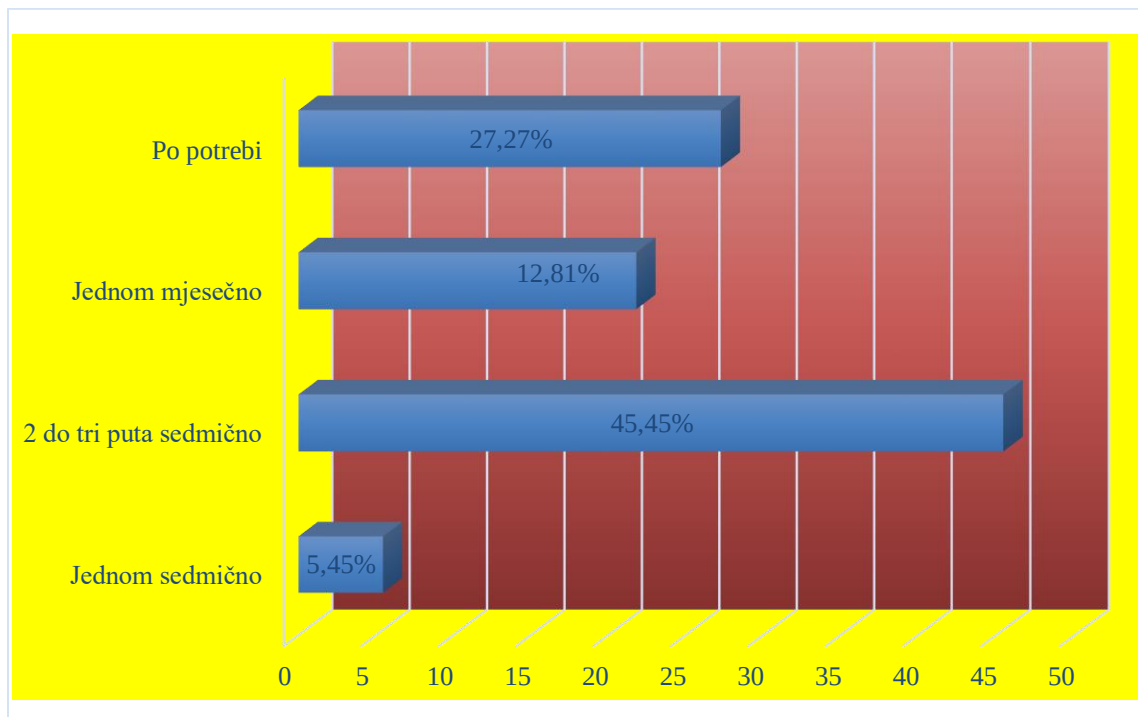

U histogramu 3, prikazano je da najveći procenat roditelja uključenih u naše istraživanje (78,18%) smatra da je važno da roditelji aktivno učestvuju u procesu učenja svoje djece. Sa navedenim se uglavnom složilo 18,18% roditelja. Svega 3,63% roditelja ne smatra da je značajno da aktivno učestvuju u procesu učenja svoje djece.

Nakon sumiranja odgovora roditelja, došlo se do zaključka da roditelji i učitelji treba zajedno da učestvuju u vaspitanju i obrazovanju djece. Roditelji najčešće pružaju podršku djeci tokom izrade domaćih zadataka, podstiču djecu na redovno učenje i slično.

3. Koliko vaša djeca učestvuju u vannastavnim aktivnostima? Navedite koja je to aktivnost?

Histogram 4

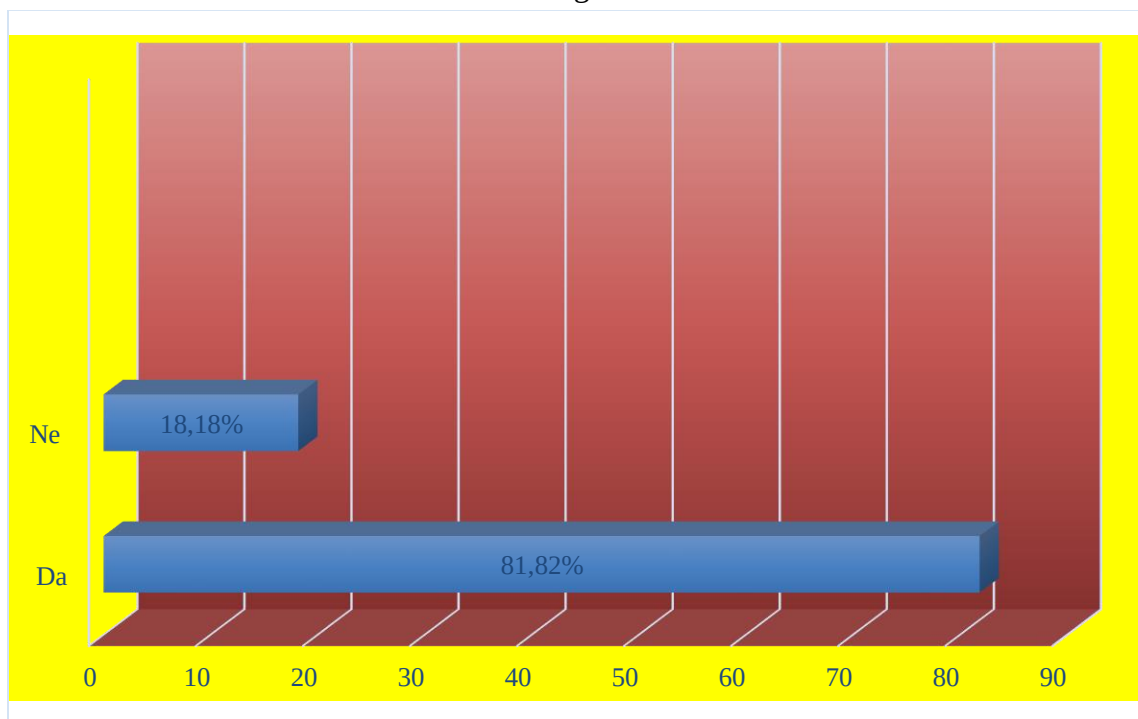

Rezultati u histogramu 4, pokazuju da 45,45% roditelja navode da njihova djeca učestvuju u vannastavnim aktivnostima od dva do tri puta sedmično. Ukupno 5,45% roditelja ističe da njihovo dijete jednom sedmično učestvuje u vannastavnim aktivnostima. Pojedini roditelji (12,81%) ističu da njihova djeca jednom mjesečno učestvuju u vannastavnim aktivnostima. Ima i roditelja (27,27%) koji navode da njihova djeca po potrebi učestvuju u vannastavnim aktivnostima.

Većina roditelja navodi da njihova djeca često upražnavaju vannastavne aktivnosti. Ove aktivnosti mogu da doprinosu kako unapređenju akademskih vještina, tako i ličnosti djeteta u cjelini. Sasvim je izvjesno da postoji mnoštvo raznovrsnih vannastavnih aktivnosti u kojima djeca mogu aktivno da percipiraju. Potrebno je da roditelji slijede interesovanja djeteta i ne nameću one vannastavne aktivnosti za koje dijete ne pokazuje motivaciju.

4. Da li pomažete vašem djetetu da pronade vannastavne aktivnosti koje bi im bile od pomoći u daljem obrazovanju?

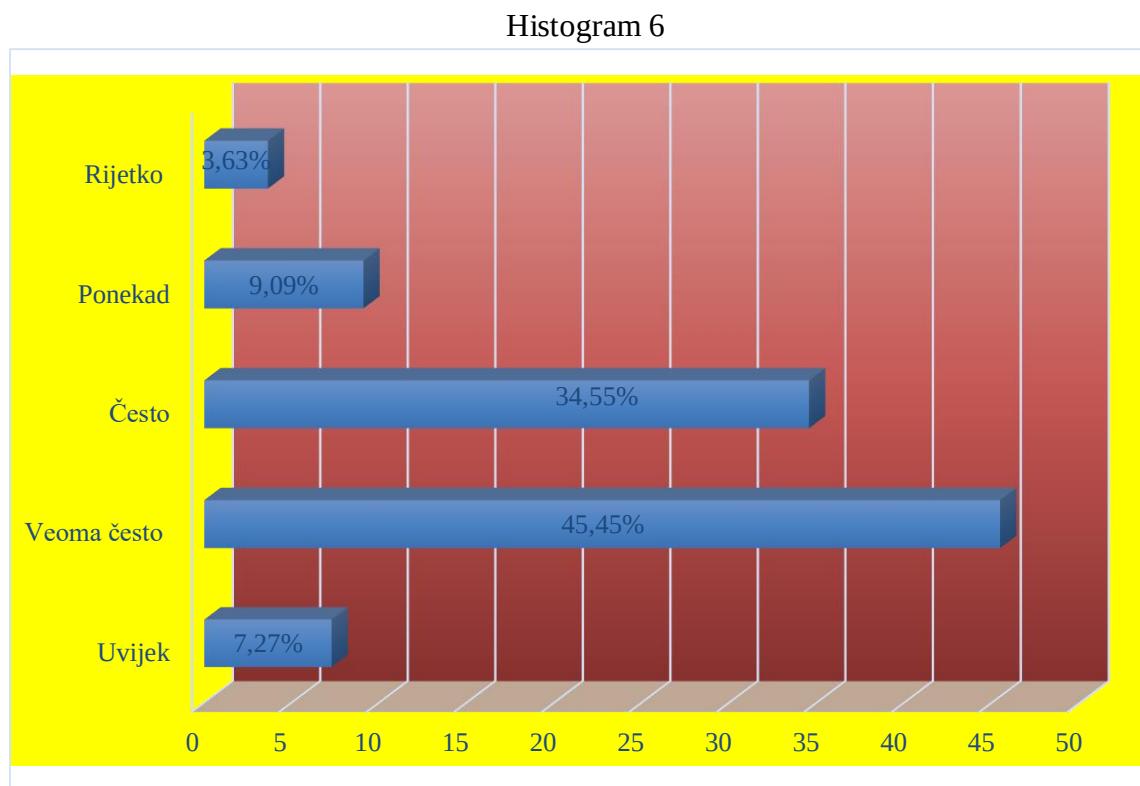
Histogram 5

U histogramu 5 je prikazano da 81,82% roditelja pomaže djetetu da pronade vannastavne aktivnosti koji bi im pomogle u daljem obrazovanju. Ukupno 18,18% roditelja ne pomaže djeci da pronađu optimalne vannastavne aktivnosti.

Roditelji treba da pronađu vannastavne aktivnosti za svoje dijete, ali da omoguće djetetu mogućnost izbora. Djetetu je potrebna potpora i podrška roditelja u procesu izbora vannastavnih aktivnosti.

5. Koliko često pomažete svojoj djeci u izradi domaćih zadataka i drugih školskih obaveza?

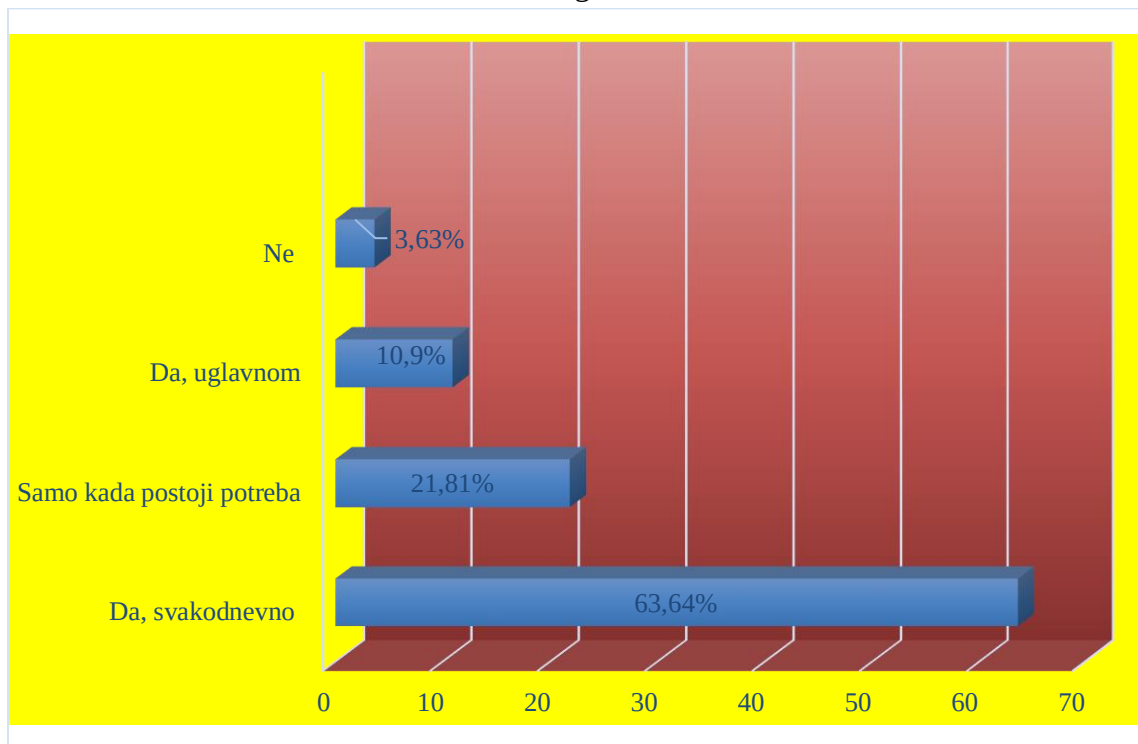

U histogramu 6, prikazano je da 7,27% roditelja navodi da uvijek pomažu svojoj djeci u izradi domaćih zadataka i drugih školskih obaveza. Ukupno 45,45% roditelja veoma često pomaže djeci u izradi domaćih zadataka. Pojedini roditelji (34,55%) često pružaju pomoć djeci u izradi zadataka. U istraživanje su uključeni roditelji koji ponekad ili rijetko pružaju pomoć djeci prilikom izrade domaćih zadataka.

Mišljenja smo da roditelji treba djeci da pruže pomoć u izradi domaćih zadataka, samo kada je to potrebno. Domaći radovi učenika proizilaze iz same nastave i zavisni su u dovoljnoj mjeri od karaktera samog nastavnog procesa. Ali rad kod kuće osim didaktičkih prednosti sadrži važne komponente time što je podesan za razvoj samostalnosti učenika, za planiranje i organizaciju izvršenja onih obaveza koja su prenijeta sa nastavnog časa i predstavljaju ličnu angažovanost svakog učenika.

6. Da li razgovarate sa djecom o svakodnevnom školskim obavezama?

Histogram 7

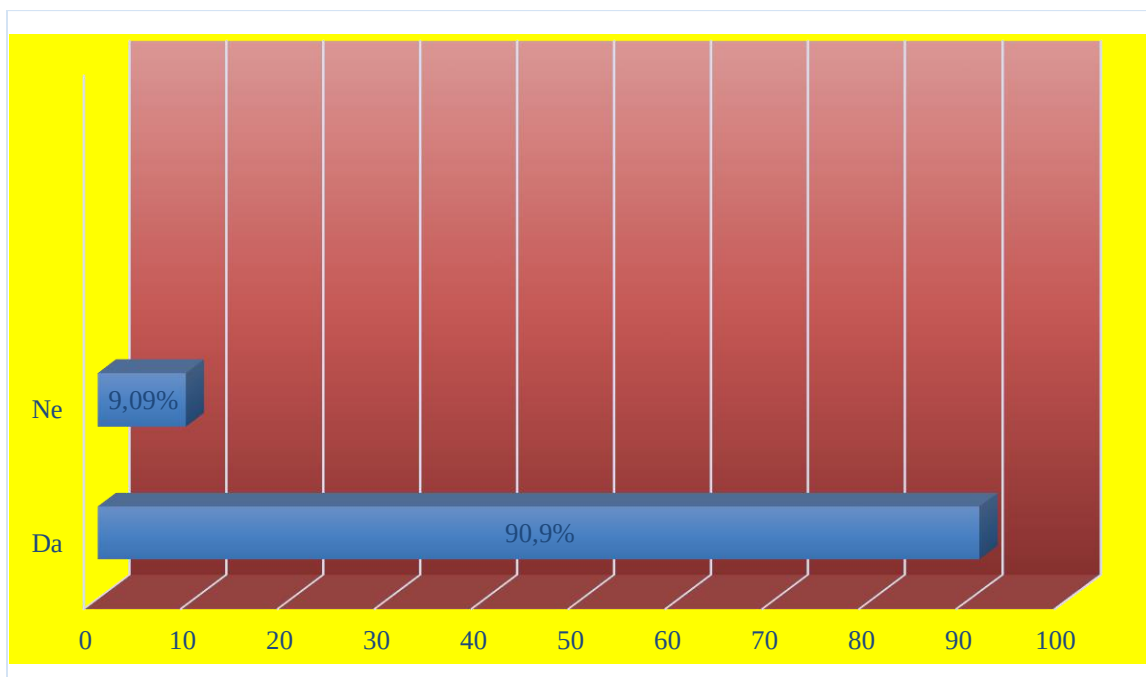

U histogramu 7, prikazano je da najveći procenat anketiranih roditelja (63,64%) svakodnevno razgovara sa djecom o svakodnevnom školskim obavezama. Ukupno 21,81% roditelja sa djetetom o svakodnevnom školskim obavezama razgovara samo kada postoji potreba. Pojedini roditelji (10,9%) uglavnom razgovaraju sa djetetom o svakodnevnom školskim obavezama. Svega 3,63% roditelja smatra da nije potrebno razgovarati sa djetetom o svakodnevnom školskim obavezama.

Smatramo da je značajno da roditelji sa djecom razgovaraju o obavezama u školi. Na ovaj način roditelji se informišu o samom vaspitno-obrazovnom procesu koji se realizuje u školi. Roditelji moraju biti upućeni u funkcionisanje djeteta u školi. Važno je da komunikacija između roditelja i djeteta bude otvorena, kako bi roditelji stekli bolji uvid u eventualne poteškoće sa kojima se dijete može susresti u nastavi.

7. Da li smatrate da bi bilo korisno organizovati radionice za roditelje na temu ostvarivanja školske efikasnosti djece?

Histogram 8

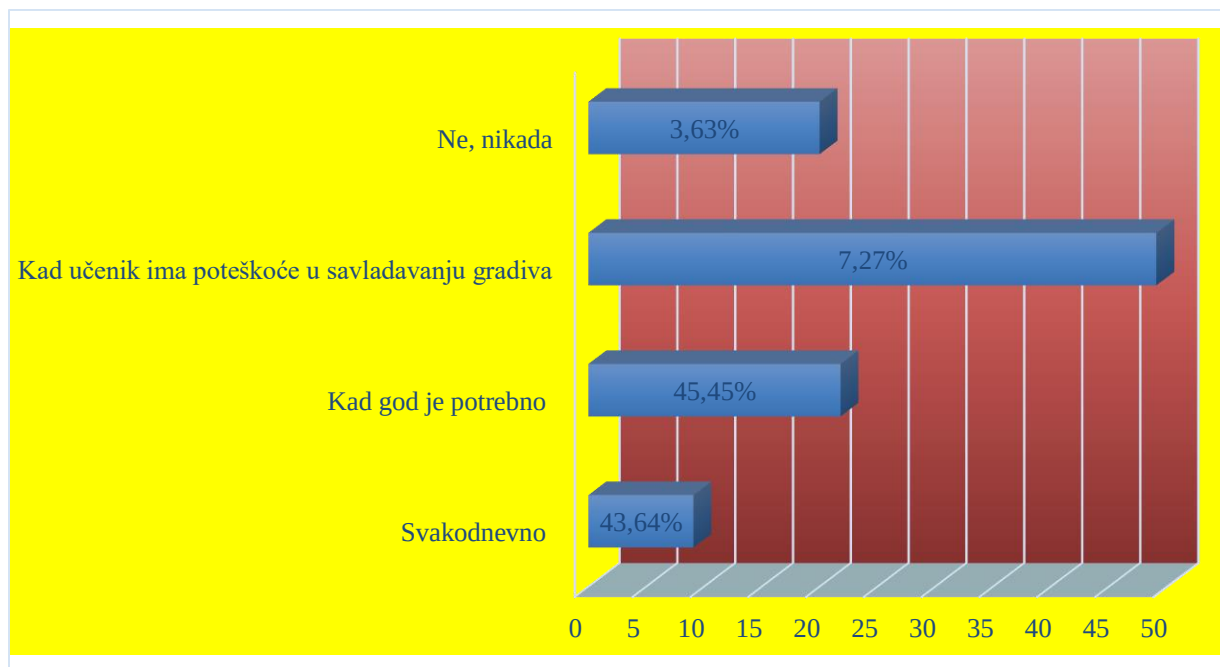

U histogramu 8, prikazano je da najveći procenat roditelja uključenih u ovo istraživanje (90,9%) smatra da bi bilo korisno organizovati radionice za roditelje na temu ostvarivanja školske efikasnosti djece. Sa navedenim se nije složilo 9,09% roditelja.

Radionice za roditelje na temu ostvarivanja školske efikasnosti djece, može realizovati pedagoško-psihološka služba. Putem ovih radionica, učešće roditelje u vaspitno-obrazovnom radu škole se može dodatno osnažiti. Kroz međusobnu diskusiju, razmjenu ideja i iskustvenih stavova sa stručnim saradnicima, roditelji mogu dobiti vrijedne informacije, koje će im pomoći u kontekstu pružanja podrške svojoj djeci u cilju efikasnijeg savlađivanja vaspitno-obrazovnih ishoda.

8. Da li ste ikad dobili savjet od učitelja o načinu na koji možete da pomognete svom djetetu u učenju?

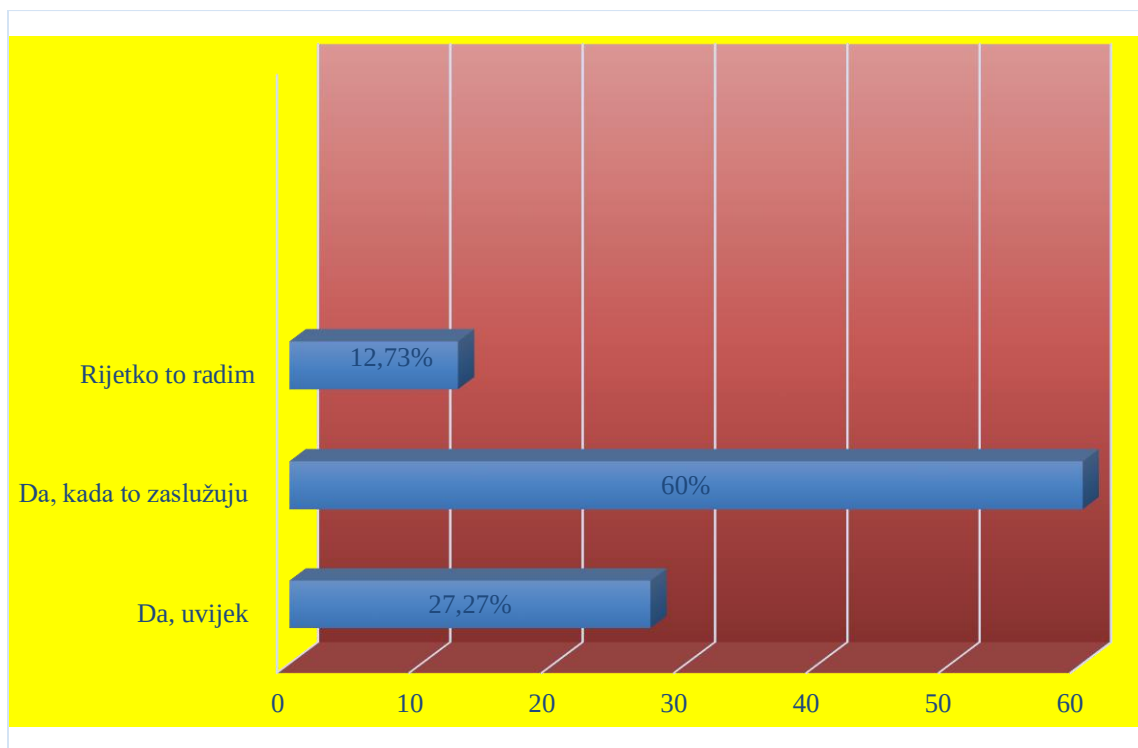
Histogram 9

U histogramu 9, prikazano je da 43,64% roditelja svakodnevno dobija savjet od učitelja o načinu na koji može pomoći svom djetetu u učenju. Ukupno 45,45% roditelja od učitelja dobija savjet o načinu pružanja pomoći djetetu u učenju kada je to potrebno. Pojedini roditelji (7,27%) ističu da savjete od učitelja dobijaju kada učenik ima poteškoće u savlađivanju gradiva. Svega 3,63% roditelja nikada ne dobija savjet od učitelja o tome na koji način se može pružiti podrška učeniku u učenju.

9. Da li često pohvaljujete svoju djecu za njihove uspjehe u školi?

Histogram 10

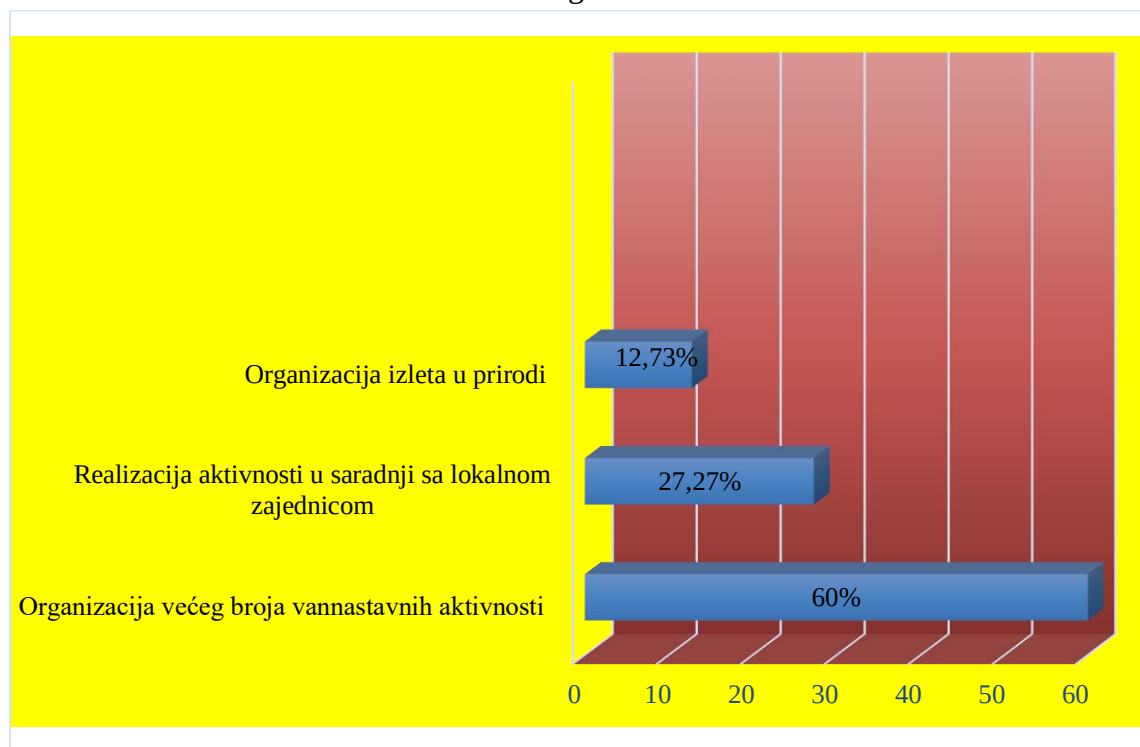

U histogramu 10, prikazano je da 27,27% roditelja uvijek pohvaljuje svoju djecu za njihove uspjehe u školi. Ukupno 60% roditelja pohvaljuje svoje dijete za uspjehe u školi kada to zaslužuju. Svega 12,73% roditelja rijetko kada pohvaljuje svoje dijete za uspjeh u školi.

Potrebno je da roditelj pohvali svoje dijete za zalaganje, trud i postignute rezultate. Ipak, i u primjeni pozitivnih potkrepljenja treba imati granicu, odnosno dijete je potrebno pohvaliti kada ono to zaista zasluži. Roditelji najbolje poznaju svoje dijete, pa će znati kada i kojoj mjeri da ga pohvaljuju za uspješno postignuće rezultate u školi.

10. Šta predlažete da se promijeni u svrhu boljeg uspjeha djece u školi?

Histogram 11

U histogramu 11 je prikazano da anketirani roditelji u cilju boljeg uspjeha djece u školi predlažu sljedeće: organizacija većeg broja vannastavnih aktivnosti, realizacija aktivnosti u saradnji sa lokalnom zajednicom i organizacija izleta u prirodi.

2.2. Rezultati dobijeni intervjuisanjem učitelja

Da bismo bolje sagledali na koji način se omogućava učešće roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru, obavili smo razgovor sa 55 učitelja, raspoređenih u pet fokus grupa, od po 11 ispitanika. Uzorak su predstavljali učitelji koji vaspitno-obrazovni proces u sljedećim osnovnim školama: OŠ „Meksiko”, OŠ „Jugoslavija”, OŠ „Blažo Jokov Orlandić” i OŠ „Srbija”. Razgovore koje smo obavili sa učiteljima snimili smo pomoću diktafona, a nakon toga grupisali odgovore učitelja po srodnosti u određeni broj kategorija.

• **Participacija roditelja u raznovrsnim segmentima vaspitno-obrazovnog procesa**

Vaspitno-obrazovni proces koji se realizuje u prvom ciklusu osnovne škole usmjeren je na dijete, njegove potencijale, interesovanja i razvojne potrebe. U prvom ciklusu osnovne škole vaspitno-obrazovni proces kreira i organizuje učitelj. Cilj svake vaspitno-obrazovne ustanove jeste da se vaspitno-obrazovni rad unapređuje, osavremenjuje i prilagođava individualnim karakteristikama učenika. Da bi se na što adekvatniji način ostvario prethodno navedeni cilj, potrebno je da vaspitno-obrazovna ustanova omogući aktivnu participaciju roditelju u raznovrsnim segmentima vaspitno-obrazovnog procesa. O tome kako učitelji procjenjuju učešće roditelja u procesu učenja djece, izdvajamo četiri kategorije odgovora, grupisanih po srodnosti:

- Roditelji pružaju pomoć i podršku učenicima u procesu izrade domaćih zadataka (49,09%).
- Roditelji se konsultuju sa učiteljima u kontekstu pružanja podrške učenicima u učenju (30,9%).
- Roditelji se redovno informišu o napredovanju učenika u učenju (14,55%).
- Roditelji vrlo često odrađuju domaće zadatke umjesto učenika (5,45%).

Na osnovu dobijenih rezultata, može se zaključiti da roditelji na raznovrsne načine učestvuju u procesu učenja djece. Roditelji, po mišljenju učitelja, najčešće pomažu djeci u procesu izrade domaćih zadataka. Značajno je što se roditelji konsultuju sa učiteljima u pogledu pružanja podrške učenicima u učenju. Takođe, roditelji se redovno informišu o napredovanju učenika u učenju.

Izvjestan procenat učitelja percipirada roditelji vrlo često obrađuju domaće zadatke umjesto učenika.

Saradnja sa roditeljima može da unaprijedi uslove rada učenika kod kuće, time što će i roditelji biti zainteresovani za to kada se zadaci rješavaju, da li su riješeni, da učenik ima neophodne uslove (radno mjesto, mir, osvjetljenje i dr.), da bi svoje domaće zadatke uspješno riješio. Roditelji treba da budu upućeni u to kako da pomognu učeniku ako se jave poteškoće u toku rješavanja, čuvajući se toga da sami preuzmu obavljanje posla umjesto učenika. Takva praksa nanosi štetu pravilnom odnosu učenika prema radu i razvoju odgovornosti za sopstvene obaveze. Roditelji mogu da učeniku pomognu u planiranju izvođenja domaćih zadataka, da upućuju učenika ka rješavanju najprije složenih i važnijih zadataka, da u toku rada kontrolišu ispravnost rješenja i da razvijaju kod njih odgovornost za dovođenje posla do kraja.

Sa učiteljima smo razgovarali o važnosti uključivanja roditelja u određene aktivnosti. O tome da li se trude da uključe roditelje u neke aktivnosti, izdvajamo sljedeće kategorije odgovora:

- Uključivanje roditelja u proces realizacije vaspitno-obrazovnih radionica (36,36%).
- Uključivanje roditelja prilikom realizacije kulturno-umjetničkih manifestacija (bazari, maskemali) (27,27%).
- Uključivanje roditelja u planiranje izleta, šetnji (21,81%).
- Uključivanje roditelja prilikom realizacije vaspitno-obrazovnih aktivnosti u saradnji sa lokalnom zajednicom (14,55%).

Na bazi odgovora koje smo dobili tokom razgovora sa učiteljima, možemo istaći da učitelji u raznovrsne aktivnosti uključuju roditelje. Roditelji aktivno participiraju u procesu realizacije vaspitno-obrazovnih radionica, kulturno-umjetničkih manifestacija. Takođe, roditelji se uključuju u planiranje izleta i šetnji, kao i prilikom realizacije vaspitno-obrazovnih aktivnosti u saradnji sa lokalnom zajednicom. Dakle, učitelji imaju afirmativne stavove prema značaju aktivne participacije roditelja u vaspitno-obrazovnim aktivnostima.

O tome da li roditelji imaju mogućnost da izraze svoje mišljenje i sugestije u vezi sa radom u učionici, izdvajamo sljedeće kategorije odgovora naših ispitanika:

- Mišljenje i sugestije roditelja su uvijek dobrodošle (72,73%).
- Učitelji i roditelji zajedno razmjenjuju mišljenja vezana za rad u učionici (18,18%).
- Sugestije roditelja se razmotre, ali nekada nijesu adekvatne (9,09%).

Uvidom u dobijene odgovore, postaje evidentno da je učiteljima izuzetno važan sud roditelja, kada je u pitanju rad u učionici. Po mišljenju naših ispitanika, mišljenje i sugestije roditelja su uvijek dobrodošle. Važno je što učitelji i roditelji razmjenjuju svoja mišljenja vezana za rad u učionici. Pojedini roditelji smatraju da je značajno uvažiti i razmotriti sugestije roditelja, ali da one nekada nijesu adekvatne. Činjenica je da učitelji i roditelji imaju drugačije poglede na vaspitno-obrazovni proces, rad u učionici, što je potpuno prirodno. Značajno je da eventualne poteškoće u saradnji učitelja i roditelja uspješno prevazilaze, odnosno pronalaze alternativni putevi za ostvarivanje konstruktivne saradnje.

O tome da li uključuju roditelje u donošenje odluka o učenju i kako ih informišu o napretku učenika, učitelji su naveli sljedeće:

- Uključivanje roditelja u donošenja odluka o učenju je kontinuirano. Informisanje o napretku učenika se odvija putem individualnih konsultacija u školi ili povremenih telefonskih razgovora (54,55%).
- Informisanje roditelja o napretku učenika se odvija kada je to potrebno (36,36%).
- Roditelji učenika prvog razreda su inijatori gotovo svakodnevne razmjene sa učiteljima (9,09%).

Na osnovu dobijenih odgovora, možemo istaći da učitelji roditelje kontinuirano uključuju u proces donošenja odluka o učenju. Roditelji i učitelji najčešće individualno sarađuju u cilju razmjene informacija o funkcionisanju djeteta u školi, odnosno njegovom napredovanju. Ponekad se dešava da roditelji i učitelji razgovaraju putem telefona, kako bi međusobno razmijenili informacije. Po našem mišljenju, potpuno je razumljivo da roditelji učenika prvog razreda žele češću komunikaciju i saradnju sa učiteljima. Učenici prvog razreda se, obično, na početku prilagođavaju na školske uslove, pa je stoga prirodno da roditelji žele da dobiju više informacija od učitelja, kada je u pitanju ne samo učenje djece, već i socijalna adaptacija.

- **Oblici participacije roditelja u vaspitno-obrazovnom procesu**

Kao što je već apostrofirano u radu, roditelji i učitelji treba da budu saveznici, kada je učenje djece u pitanju. Roditelji i učitelji imaju isti cilj, a to je da se učenici steknu znanja, vještine, navike, da se socijalizuju, odnosno da napreduju u svim domenima. Škola kao vaspitno-obrazovna ustanova istovremeno utiče na obrazovanje i vaspitanje djece. Primarni cilj škole treba da bude saradnja sa roditeljima, odnosno omogućavanje aktivne participacije roditelja u raznovrsnim aktivnostima. O tome na koji način roditelji mogu pružiti pomoć djeci u učenju i kako ih podstiču na to, izdajamo sljedeće kategorije odgovora:

- Podsticanje djece da se angažuju u izvršavanju školskih obaveza (34,55%).
- Roditelji unapređuju unutrašnju motivaciju djeteta za učenje (29,09%).
- Roditelji dobijaju savjete od učitelja o tome kako pružiti podršku učeniku (27,27%).
- Ukoliko učenik ima poteškoću u razumijevanju pojedinih nastavnih sadržaja, roditelji se podstiču da pruže pomoć (9,09%).

Na temelju dobijenih rezultata, zapaža se da učitelji smatraju da roditelji mogu na različite načine pružiti pomoć djetetu u učenju. Roditelji podstiču djecu da se anagažuju u izvršavanju školskih obaveza. Takođe, roditelji unapređuju unutrašnju motivaciju djeteta za učenje. Učenicima će se bolje pružiti pomoć u učenju kod kuće, ako učitelji i roditelji imaju efikasnu saradnju. Ukoliko učitelji procijene da učenik ima poteškoća u razumijevanju pojedinih sadržaja, potrebno je da to naglasi roditelju, kako bi se i kod kuće i školi djetetu pomoglo da usvoji nastavni sadržaj. O tome na koji način komuniciraju sa roditeljima napretku njihove djece, izdvajamo sljedeće kategorije odgovora:

- Komunikacija učitelja i roditelja je otvorena i konstruktivna (36,36%).
- Komunikacija je utemeljena na međusobnom uvažavanju različitih mišljenja (29,09%).
- Učitelji su taktični i na suptilan način izvješavaju roditelje o napredovanju učenika (27,27%).
- Komunikacija između učitelja i roditelja se odvija telefonskim putem, po potrebi (7,27%).

Kada je u pitanju komunikacija između učitelja i roditelja, vezana za napredovanje učenika, možemo reći da je ona otvorena i konstruktivna, utemeljena na međusobnom uvažavanju različitih mišljenja. Posebno je značajno što su učitelji taktični i što na odmjeran način izvještavaju roditelje o napredovanju učenika. Po potrebi, komunikacija između učitelja i roditelja se odvija telefonskim putem.

O tome kako tumače kada roditelji ne žele da pruže pomoć djeci u učenju, izdvajamo sljedeće kategorije odgovora naših ispitanika:

- Roditelji su previše poslovno angažovani (58,18%).
- Roditelji smatraju da je jedino škola odgovorna za akademsko postignuće učenika (36,36%).
- Roditelji imaju više djece u porodici, pa ne mogu da se podrobnije posvete učeniku (5,45%).

Često se dešava da učitelji smatraju da roditelji ne žele da pruže pomoć djetetu u učenju. Po mišljenju naših ispitanika, roditelji su previše poslovno angažovani, pa nemaju dovoljno vremena da se posvete učenju sa djecom. Pojedini učitelji smatraju da roditelji zastupaju stav da je jedino škola odgovorna za akademsko postignuće učenika. U porodicama u kojima odrasta više djece, roditelji ne mogu da podrobnije posvete učeniku.

Za našu analizu, posebno nam je zanimljiv odgovor, koji se odnosi na to da je jedino škola odgovorna za akademsko postignuće učenika. Mi smatramo da škola svakako ima snažan uticaj na akademsko postignuće učenika, ali ne treba zanemariti ni ostale faktore, poput porodičnog konteksta, temperamenta učenika, kognitivnih sposobnosti, nivoa motivacije, stila učenja i slično.

• **Uključenost roditelja u vannastavne aktivnosti**

Vannastavne aktivnosti omogućavaju djetetu da slobodno vrijeme provodi na način koji je primjeren njegovim razvojnim potrebama. Putem vannastavnih aktivnosti dijete razvija svoju ličnost, unapređuje znanja i vještine. Ove aktivnosti predstavljaju za postizanje vaspitno-obrazovne funkcije škole. Poželjno je da se roditelji uključuju u planiranje vannastavnih aktivnosti u školi. O tome na koji način uključuju roditelje u planiranje vannastavnih aktivnosti, učitelji su naveli sljedeće:

- Razgovor sa roditeljima o preferencijama i interesovanjima učenika (60%).
- Roditelji daju svoje ideje o mogućim aktivnostima koje se mogu realizovati (36,36%).
- Roditelji podstiču djecu na učešće u vannastavnim aktivnostima (3,63%).

Roditelji se uključuju u planiranje vannastavnih aktivnosti. Učitelji najčešće razgovaraju sa roditeljima o preferencijama i interesovanjima učenika. Na osnovu odgovora učitelja, zapaža se da roditelji daju svoje ideje o mogućim aktivnostima koje će se realizovati. Takođe, značajno je što roditelji podstiču djecu da participiraju u vannastavnim aktivnostima. Od suštinskog značaja je da roditelji učestvuju u planiranju vannastavnih aktivnosti, jer je to, prije svega, važno za njihovo dijete, koje učestvuje u ovim aktivnostima. O tome na koji način učitelji komuniciraju sa roditeljima o individualizovanim aktivnostima i vannastavnim aktivnostima, izdvajamo sljedeće kategorije odgovora:

- Ukazivanje na značaj participacije učenika u vannastavnim aktivnostima (50,9%).
- Davanje određenih savjeta roditeljima za individualizovane aktivnosti sa učenikom kod kuće (30,9%).
- Razmjena mišljenja sa roditeljima, vezano za prilagođavanje individualizovanih aktivnosti u školi (10,9%).
- Komunikacija bazirana na međusobnom usaglašavanju oko izbora vannastavnih aktivnosti za učenika (7,27%).

Na osnovu dobijenih rezultata, može se istaći da učitelji uglavnom daju savjete roditeljima za primjenu individualizovanih aktivnosti sa učenikom kod kuće. Značajno je što roditelji i učitelji međusobno razmjenjuju mišljenja, vezano za prilagođavanje individualizovanih aktivnosti u školi. Roditelj je osoba koja najbolje poznaje svoje dijete, njegove informacije vezane za funkcionisanje djeteta u porodičnom kontekstu, u velikoj mjeri mogu pomoći učiteljima prilikom planiranja realizacije individualizovanih i vannastavnih aktivnosti. Kada je u pitanju sami izbor vannastavnih aktivnosti, svakako je potrebno utvrditi djetetova interesovanja, sklonosti i preferencije. Nije adekvatno djetetu nametnuti vannastavne aktivnosti za koje ono nije zainteresovano.

- **Zainteresovanost roditelja za ostvarivanje školske efikasnosti iz vizure roditelja i učitelja**

Kada se analizira odnos između škole i porodice, potrebno je, prije svega konstatovati da su ova dva značajna faktora odvajkada stajala u odnosu saradnje. Međutim, za naše vrijeme karakteristične su značajne promjene i u porodici kao vaspitno-obrazovnoj ustanovi i u školi kao osnovnoj jedinici sistema vaspitanja i obrazovanja. Sasvim je izvjesno da u procesu participacije roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti može doći do određenih poteškoća. Sa učiteljima smo razgovarali o tome da li i u kojoj mjeri roditelji pomažu učenicima u procesu usvajanja nastavnog gradiva. O tome da li roditelji pomažu učenicima u savlađivanju nastavnih sadržaja, izdvajamo sljedeće kategorije odgovora naših ispitanika:

- Pomoć i podrška učenicima u izradi domaćih zadataka (40%).
- Provjeravanje nivoa usvojenosti nastavnih sadržaja kod kuće (32,73%).
- Podsticanje učenika na redovno izvršavanje školskih zadataka (18,18%).
- Razgovor roditelja sa učiteljima o načinu motivisanja učenika za usvajanje nastavnih sadržaja (9,09%).

Na bazi prezentovanih rezultata, može se istaći da roditelji pružaju pomoć i podršku učenicima u izradi domaćih zadataka. Roditelji, po percepciji učitelja, provjeravaju nivo usvojenosti nastavnih sadržaja kod kuće, odnosno učeniku postavljaju pitanja vezana za nastavni sadržaj koji se obrađuje u školi, a koji učenik treba da savlada. Od suštinskog značaja je što roditelji podstiču učenike na redovno izvršavanje školskih zadataka. Smatramo da je posebno važno što učitelji i roditelji razgovaraju o načinu motivisanja učenika za usvajanje nastavnih sadržaja. Treba apostrofirati činjenicu da su roditelji sve više zainteresovani za napredovanje svoje djece u školi i za školski uspjeh, jer je to preduslov njihovog nesmetanog razvoja i urastanja u društvene tokove. Uslovi za uspješnu saradnju između učitelja i roditelja počivaju i na okolnosti da se porodica danas sve više otvara prema širim kulturnim uticajima sredine i da usvaja vrijednosne sisteme, stavove i uvjerenja. Na tim uslovima škola treba da gradi konkretan program saradnje sa porodicom u kome ona postaje aktivan saradnik i činilac.

Sa učiteljima smo razgovarali o tome da li su roditelji dovoljno zainteresovani za uključivanje u školske aktivnosti. O tome da li su roditelji zainteresovani za uključivanje u školske aktivnosti, izdvajamo sljedeće kategorije odgovora naših ispitanika:

- Roditelji rado učestvuju u akcijama koje realizuje škola (ekološke akcije, sportske aktivnosti, bazari) (34,55%).
- Roditelji su zainteresovani u kontekstu realizacije kulturno-umjetničkih događaja (30,9%).
- Interesovanje roditelja zavisi od samih aktivnosti koje učitelji organizuju (21,82%).
- Roditelji pomažu učiteljima u uređenju radnog ambijenta (12,72%).

Dobijeni rezultati ukazuju da su roditelji, po mišljenju naših ispitanika, zainteresovani za uključivanje u školske aktivnosti. Roditelji se rado odazivaju akcijama (ekološke akcije, bazari) koje škola realizuje. Pojedini učitelji smatraju da zainteresovanost roditelja za participaciju u školske aktivnosti, zavisi od prirode, odnosno vrste same aktivnosti. Mišljenja smo da je već postignuta bogata praksa u oblasti kontinuirane saradnje učitelja i roditelja. Ova saradnja se planira svake školske godine i unosi u godišnji plan škole. Pošto su roditelji u školi okupljeni u prvom redu zbog zainteresovanosti za rad same škole, najpraktičnije je da se oni organizuju u savjete roditelja, što predstavlja dio prakse u crnogorskim vaspitno-obrazovnim ustanovama. U okviru rada ovih savjeta sa roditeljima se razmatraju neposredna vaspitno-obrazovna pitanja u rad i učenje u datom odjeljenju.

Sa učiteljima smo razgovarali o tome šta bi trebalo uraditi da se poveća stepen participacije roditeljima u školske aktivnosti. O tome šta je potrebno uraditi u kontekstu povećanja učešća roditelja u ostvarivanje školske efikasnosti, izdvajamo sljedeće kategorije odgovora ispitanika uključenih u naše istraživanje:

- Informisati roditelje na koje načine mogu da se angažuju u školskim aktivnostima (58,18%).
- Realizovati vaspitno-obrazovne radionice u saradnji sa roditeljima (29,09%).
- Organizovati ekološke aktivnosti i druge akcije kroz timski rad sa roditeljima (12,72%).

Učitelji smatraju da je roditelje potrebno informisati na koje načine sve mogu da učestvuju u školskim aktivnostima. Takođe, značajno je roditelje uključivati u raznovrsne akcije i aktivnosti koje škola organizuje. Treba istaći da se u školi mogu organizovati i predavanja za roditelje, čiji je cilj da se popularno obradi neko vaspitno pitanje koje se neposredno odnosi na svakodnevni vaspitni rad u kući. Ovakva predavanja organizuju osim škole i druge ustanove, pa je zadatak učitelja da roditeljima ukazuje na njihovu korisnost.

ZAKLJUČAK

U radu smo se bavili učešćem roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovne škole. Rad sadrži dva poglavlja, i to: teorijski i istraživački dio. Teorijski dio rad obrađen je kroz tri tematske cjeline. U prvom tematskoj cjelini, govorili smo o značaju i mogućnostima participacije roditelja u vaspitno-obrazovnom procesu. Ukazali smo na bazične forme saradnje između učitelja i roditelja.

U drugoj tematskoj cjelini, govorili smo o značaju participacije roditelja za školsku efikasnost učenika. Sasvim je izvjesno koliko je značajna saradnja između učitelja i roditelja u procesu podsticanja učenika na učenje u porodici. U trećoj tematskoj cjelini, naglašene su bazične karakteristike participacije roditelja u raznovrsnim školskim aktivnostima.

Na bazi svega navedenog u teorijskom dijelu, konstatujemo da je za karakter odnosa između porodice i škole karakteristično da objektivne promjene u porodici po pravilu djeluju na smanjenje njenog tekućeg vaspitno-obrazovnog djelovanja. Dijete, dakle, vremenski produžava svoj boravak u školi, a time škola pored zadatka na kognitivnom razvoju djeteta, preuzima brigu za njegov emocionalni i socijalni razvoj. To u značajnoj mjeri mijenja karakter odnosa između škole i porodice i daje nove mogućnosti za mnogo plodniju saradnju sa više uzajamnog povjerenja i razumijevanja. Treba, međutim, imati u vidu da se razvoj tih odnosa ne zatvara samo u podsticaje koji idu od porodice ka školi i suprotno.

U okviru ovog rada, sprovedeno je istraživanje na uzorku od 110 ispitanika, odnosno 55 roditelja i 55 učitelja. Primijenili smo anketni upitnik za roditelje i grupni intervju (fokus grupe) za učitelje. Dobijeni rezultati predstavljeni su u formi histograma i tabela.

Rezultati našeg istraživanja pokazuju da učitelji konsultuju roditelje i traže njihovo učešće u procesu učenja i uređenja radnog ambijenta. U skladu sa navedenim, možemo potvrditi prvu sporednu hipotezu. Značajno je da roditelji traže mišljenje roditelja kako vezano za učenje, tako i za proces uređenja radnog ambijenta. Učitelji i roditelji kroz timski rad, mogu radni ambijent oplemeniti i učiniti ga razvojno podsticajim za učenike.

Dobijeni rezultati su pokazali da roditelji najviše participiraju u procesu pružanja pomoći djeci u učenju, kao i prilikom organizacije sportskih i kulturno-umjetničkih manifestacija u

prvom ciklusu osnovnih škola u Baru. Analogno navedenom, potvrđujemo drugu sporednu hipotezu. Učešće roditeljima u raznovrsnim školskim aktivnostima ima pozitivan uticaj kako na akademsko postignuće učenika, tako i na razvoj njegove ličnosti u cjelini. Jednostavno rečeno, učitelji i roditelji treba da budu saveznici, koji će udruženim snagama raditi na unapređenju školskog uspjeha učenika. Rezultati pokazuju da su roditelji uključeni u procese planiranja vannastavnih aktivnosti, kreiranja individualizovanih aktivnosti sa djecom u svrhu ostvarivanja školske efikasnosti u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru. Shodno navedenom, potvrđujemo treću sporednu hipotezu. Roditelji mogu predlagati određene sadržaje koji se mogu realizovati u vannastavnim aktivnostima. Na osnovu rezultata, konstatuje se da su neinformisanost, prezaposlenost i nezainteresovanost roditelja otežavajući faktori u ostvarivanju školske efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru. U skladu sa navedenim, potvrđena je četvrta sporedna hipoteza. Roditelji su sve više zaposleni i bave se obavezama van kuće, a dijete se nalazi u školi koja se sve više brine ne samo da mu prenese znanje, već i da riješi niz drugih njegovih potreba (organizacija izleta, aktivnosti u saradnji sa lokalnom zajednicom i dr.).

U skladu sa potvrđenim sporednim hipotezama i rezultatima našeg istraživanja, potvrđujemo glavnu hipotezu, kojoj se pretpostavilo da roditelji aktivno participiraju u školskom životu (podrške u učenju, volontereske aktivnosti u školi, uređenje radnog ambijenta, vannastavne aktivnosti, individualizovane aktivnosti, kulturno-umjetničke manifestacije), doprinoseći efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru.

Na osnovu našeg istraživanja, možemo izdvojiti određene preporuke:

- Informisati roditelje o mogućnostima i načinima participacije u školskim aktivnostima
- Kreirati plan saradnje sa roditeljima s ciljem ostvarivanja školske efikasnosti učenika.
- Uvažavati mišljenje, ideje i sudove roditelja, vezane za realizaciju vannastavnih aktivnosti.
- Poštovati ličnost svakog roditelja, kao i njihovu spremnost da se intenzivno angažuju u ostvarivanju školske efikasnosti.

LITERATURA

1. Álvarez-Blanco, L. & R. A. Martínez-González (2016). Cooperación entre las Familias y los Centros Escolares como Medida Preventiva del Fracaso y del Riesgo de Abandono Escolar en Adolescentes. *Revista Latinoamericana de Educación Inclusiva*, 10(1), 175-192
2. Armstrong, M. (2001), *Kompletna menadžerska znanja - upravljanje ljudima* (knjiga druga). Zagreb: M. E. P. Consult.
3. Bećar, J. (1990). Neki oblici i sadržaji saradnje sa roditeljima učenika mlađih razreda osnovne škole. *Pedagoška stvarnost: časopis za školska i kulturno-prosvetna pitanja*, 36 (7-8), 357– 360.
4. Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada Slap.
5. Bilić, V. (2001). *Uzroci, posljedice i prevladavanje školskog neuspjeha*. Zagreb, Hrvatski pedagoško-književni zbor.
6. Ćatić, R. (2005). *Osnovi porodične pedagogije*. Zenica: Pedagoški fakultet.
7. Cimpian, A., Arce, H.-M. C., Markman, E. M. i Dweck, C. S. (2007). Subtle linguistic cues affect children's motivation. *Psychological Science*, 18(4), 314–316.
8. Coelho, V., Barros, S., Burchinal, M. R., Cadima, J., Pessanha, M., Pinto, A. I., Peixoto, C., Bryant, D. M. (2019). Predictors of parent-teacher communication during infant transition to childcare in Portugal. *Early Child Development and Care*, 189 (13), 2126–2140.
9. Crnjaković, B., Stojiljković, S. i Todorović, J. (2008). Vaspitni stil roditelja i lokus kontrole adolescenata. *Nastava i vaspitanje*, 57(4), 514–529.
10. Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (1995). Utjecaj bračnog emocionalnog sklada roditelja na školski uspjeh i ponašanje djece. *Društvena istraživanja*, 4 (4-5), 627-639.
11. Downey, D. B. (1994). The School Performance of Children From Single-Mother and Single-Father Families: Economic or Interpersonal Deprivation? *Journal of Family Issues*, 15(1), 129–147.
12. Dr Darinka Mitrović *Pedagogija* (autorizovana skripta), Beograd, 1964, strana 440

13. Duncan GJ, Ziol-Guest KM, Kalil A (2010) Early-childhood poverty and adult attainment, behavior, and health. *Child Development* 81(1), 306–325.
14. Eccles, J. S., Harold, R. D. (1993), Parent – school involvement during the early adolescent years, *teachers College Record*, 94 (3), 568-579.
15. Epstein, J. et al. (2002). *School, family, and community partnerships: Your handbook for action* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
16. Epstein, J. L. and K. C. Salinas (2004). Partnering with Families and Communities. A well-organized program of family and community partnerships yields many benefits for schools and their students. *School as Learning Communities*, 61(8), 12-18
17. Feltrin, N. (2019). *Uloga roditelja u učenju engleskog jezika djece rane dobi* [Neobjavljena doktorska disertacija]. Sveučilište u Rijeci.
18. Fenech, M. (2013). Quality early childhood education for my child or for all children? Parents as activists for equitable, high-quality early childhood education in Australia, *Australasian Journal of Early Childhood*, 38(4), 92–98.
19. Fenech, M. (2013). Quality early childhood education for my child or for all children? Parents as activists for equitable, high-quality early childhood education in Australia, *Australasian Journal of Early Childhood*, 38(4), 92–98.
20. Gertler P, Heckman J, Pinto R, et.al.(2014) Labor market returns to an early childhood stimulation intervention in Jamaica. *Science* 344(6187), 998–1001.
21. Grandić, R. (2007). *Prilozi porodičnoj pedagogiji*. Novi Sad: Savez pedagoških društava Vojvodine
22. Gutvajn, N., Ševkušić, S. (2013). Kako stručni saradnici doživljavaju školski neuspeh učenika. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 45(2), 342-362
23. Hebib, E. (2011). Saradnički odnosi u školi. *Pedagogija*, LXVI(1), 7–17
24. Hoover-Dempsey, K. i Sandler, H. (1997.). Why do parents become involved in their children's
25. Hoover-Dempsey, K. i Sandler, H. (1997.). Why do parents become involved in their children's education? *Review of Educational Research*, 67(1), 3-42.
26. Hoover-Dempsey, K. V. i Sandler, H. M. (1997.). Why do parents become in-volved in their children's education? *Review of Educational Research*, 67, 3–42.

27. Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44557> (preuzeto 10.5.2023.)
28. Ilić M. (2010). Porodična pedagogija. Bnja Luka:Filozofski fakultet.
29. Involvement in Homework: A Review of Current Research and Its Implications for Teachers, After School Program Staff, and Parent Leaders. Cambridge, MA: Harvard Family Research Project.
30. Izvješće o hrvatskom školstvu (2000). Miliša, Z. (ur.). Zagreb: Zavod za unapređivanje školstva.
31. Janjušević G. (1953). Vaspitanje djece u porodici, Narodna knjiga, Beograd, 46-47
32. Janković, P. (2008). Pretpostavke uspješne sradnje škole i porodice. Norma, XIII, 37–49
33. Jelić, M., Stojaković, I., Markov, Z. (2018). Saradnja predškolske ustanove i roditelja iz ugla vaspitača. Specijalna edukacija i rehabilitacija, 17(2), 165–187
34. Jones, J. J., Ignelzi, S. C. (2000), Partnerstvo vrtića, škole i obitelji. New York: Open Society Institut & UR
35. Jowet, S. Baginsky, M. (1988.), Parents and education: a survey of their involvement and discussion of same issues, Educational Research, 1(30), 36-45.
36. Jurčić, M. (2005), Zadovoljstvo roditelja osnovnom školom i njihova spremnost za suradnju (doktorska disertacija). Zagreb, Filozofski fakultet.
37. Jurić, V., Maleš, D. (1994), Škola i roditelji. Pedagoški rad, 135:2, 133 – 140.
38. Kamenov, E. (2002). Predškolska pedagogija. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
39. Kamenov, E. (2002). Predškolska pedagogija. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
40. Kejt Berk- Vol[, Kirsten A. Hansen, Roksane K. Kaufman (2001). Korak po korak-Dječiji vrtić kao porodični centar, Pedagoški centar Crne Gore, 289
41. Kosić, A. (2009). Roditelji i nastavnici – partneri u unapređivanju odgojno-obrazovnog procesa u osnovnoj školi. Život i škola, 22(2), 227–234
42. La Forge, A. R. (1999), What Really Happens in School. New York: Hyperion
43. Lenček, M., Blaži, D. i Ivšac, J. (2007.). Specifične teškoće učenja: osvrt na probleme u jeziku, čitanju i pisanju. Magistra Iadertina, 2(2), 107-119.

44. Lepičnik-Vodopivec, J. (1996). Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati It is not possible not to communicate between parents and preschool teachers. Ljubljana: Misch, Oblak, Schwarz.
45. Longo, I. (2005.). Škola kao mjesto edukacije roditelja za kvalitetno roditeljstvo (Roditelji i učitelji na putu prema kvalitetnoj školi), U: Zbornik radova stručno znanstveni skup s međunarodnom suradnjom – 4. dani Splitsko-dalmatinske županije (str.130-136). Split: HPKZ Ogranak Split; Zagreb: Hrvatsko filološko društvo – Odjel za metodiku nastave hrvatskog jezika, govornog i pismenog izražavanja, književnosti i medijske kulture.
46. Maleš, D. (1992), Odnos škole i obitelji u kontekstu društvenih odnosa. U: Ličina, B., Previšić,
47. Maleš, D. (2004), Roditelji i učitelji zajedno. U: Vrgoč, H. (ur.), Strategija odgojnog rada razrednika, Zagreb HPKZ.
48. Malinić, D. (2009). Neuspjeh u školskoj klupi. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
49. Mandić P. (1980). Saradnja porodice i škole. 9-15 KNJIGA IZ BIBLIOTEKE
50. Matejević, M. (2007): Vrednosne orijentacije i vaspitni stil roditelja. Niš: Filozofski fakultet
51. Mile Orlović-Potkonjak, Uzajamni odnos porodice i škole, pedagogija, dr Lj. Krneta, M. Potkonjak i dr N. Potkonjak, Beograd, 1965, str.387.
52. Morrissey, T. W., Hutchison, L., & Winsler, A. (2014). Family income, school attendance, and academic achievement in elementary school. *Developmental Psychology*, 50(3), 741–753.
53. Nesimović, N. (2011). Komunikacija i povratne informacije između učenika, nastavnika i roditelja. U Kanurić, H.(ur.). Zbornik radova Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću 4, 301–321. Bihać: Islamski pedagoški fakultet.
54. Ninković, N. (2017). Partnerstvo porodice i škole. *Naša škola*, 1-2, 63–80.
55. Önder, E. (2016). Causes of school failure from teacher and student's perspective. *International Journal on New Trends in Education and Their Implications*, 7(2), 9-22
56. Pahić, T., Miljević-Ridički, R. i Vizek-Vidović, V. (2010.). Uključenost roditelja u život škole: Percepcija roditelja opće populacije i predstavnika roditelja u školskim tijelima. *Odgojne znanosti*, 12(2), 329-346.

57. Petrović, Đ. (2018.) Tjelesne aktivnosti u školi. *Život i škola*, 64(2) 195-201.
58. Rečić, M. (2003). *Obitelj i školski uspjeh djece*. Đakovo, Tempo d.o.o.
59. Rečić, M. (2003). *Obitelj i školski uspjeh učenika*. Đakovo: Pedagoška biblioteka.
60. Rosić, V. i Zloković, J. (2003.). *Modeli suradnje obitelji i škole*. Đakovo: Tempo.
61. Rosić, V. i Zloković, J. (2003.). *Modeli suradnje obitelji i škole*. Đakovo: Tempo.
62. Šaranović-Božanović, N. (1984). *Uzroci i modeli prevencije školskog neuspjeha*. Beo-grad: Institut za pedagoška istraživanja.
63. Sremić, I., Rijavec, M. (2010). Povezanost percepcije majčinog i očevog roditeljskog ponašanja i školskog uspjeha kod učenika osnovne škole. *Odgojne znanosti*, 12 (2), 347-360.
64. Staničić, S. (1996), *Djelotvorno vođenje škole – uvjet njezina razvoja*. U: Vrgoč, H. (ur.), *Pedagogija i hrvatsko školstvo jučer i danas za sutra*. Zagreb: HPKZ.
65. Stanojlović B.(1992), *Porodica i vaspitanje djece*, Beograd
66. Stanojlović, B. (2016). *Osnovi pedagoške dijagnostike*. Beograd: Učiteljski fakultet
67. Stojanović, A. (2008): *Aspiracije roditelja kao faktor podsticanja darovitih učenika*. Zbornik radova visoke škole strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Vršac, br. 14, 562-569.
68. Sušanj-Gregorović, K. (2017). Roditeljska uključenost u obrazovanje djeteta: stavovi i praksa učitelja. *Školski vjesnik*, 66(3), 347–376.
69. Sušanj-Gregorović, K. (2018). Dobrobiti roditeljske uključenosti u obrazovanje djeteta. *Napredak*, 159(1-2), 101–113.
70. Suzić, N. (2005). Kako podstaći učenje učenika u našim školama? *Naša škola* 31,25-43
71. Vander – Zanden, J.W. (1993.). *Human development* (5th ed.). New York: McGraw– Hill.
72. Vitas, N. (1983): *Vaspitanje predškolskog djeteta u porodici*, Svjetlost, Sarajevo.
73. Vizek-Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović-Štetić, V. i Miljković, D. (2003.). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP d.o.o. i VERN d.o.o.
74. Vizek-Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović-Štetić, V. i Miljković, D. (2003.). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP d.o.o. i VERN d.o.o.
75. Walker, J. M. T., Hoover-Dempsey, K. V., Whetsel, D. R., Green, C. L. (2004.). *Parental*
76. Woldkowski, R. J., Jaynes, J. H. (1990), *Eager to Learn*. Oxford: Josey – Bass

77. Zins, J.E., Weissberg, R.P., Wang, M.C. i Walberg, H.J. (ur.). (2004.). Building school success on social and emotional learning: What does the research say? NewYork: Teachers College Press.
78. Zloković, J. (1998). Školski neuspjeh - problem učenika, roditelja i učitelja. Rijeka: Filozofski fakultet, Odsek za pedagogiju

Prilog 1

Anketni upitnik za roditelje

Poštovani roditelji,

U toku je istraživanje na temu “Učešće roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru”. Da bi školska efikasnost bila što kvalitetnija, neophodno je da se zajednički angažujemo. Stoga Vas molim da svojim iskrenim odgovorima doprinesete sagledavanju date problematike. Rezultati istraživanja će se koristiti isključivo za izradu master rada.

1. Da li se, po Vašem mišljenju, saradnja između porodice i škole efikasno ostvaruje?
 - a) Da
 - b) Uglavnom da
 - c) Uglavnom ne
 - d) Ne

2. Da li smatrate da bi bilo korisno organizovati radionice za roditelje na temu ostvarivanja školske efikasnosti djece?
 - a) Da
 - b) Ne

Obrazložite.

3. Da li ste ikad dobili savjet od učitelja o načinu na koji možete da pomognete svom djetetu o učenju?
- a) Svakodnevno
 - b) Kad god je potrebno
 - c) Samo kada učenik ima poteškoće u savladavanju gradiva
 - d) Ne, nikada
4. Da li smatrate da bi uključivanje roditelja u uređaje radnog ambijenta moglo da poboljša uspjeh učenika?
- a) Da
 - b) Djelimično
 - c) Ne
5. Po Vašem mišljenju, da li smatrate da je važno da roditelji aktivno učestvuju u procesu učenja svoje djece?
- a) Da
 - b) Uglavnom da
 - c) Ne
 - d) Uglavnom ne

Ako je odgovor pozitivan, obrazložite.

6. Koliko vasa djeca učestvuju u vannastavnim aktivnostima?

- a) Jednom sedmično
- b) 2 do 3 puta sedmično
- c) Jednom mjesečno
- d) Po potrebi
- e) Nešto drugo

Navedite koja je to aktivnost.

7. Da li pomažete vašem djetetu da pronađe vannastavne aktivnosti koje bi im bile od pomoći u daljem obrazovanju?

- a) Da
- b) Ne

8. Koliko često pomažete svojoj djeci sa domaćim zadacima i drugim školskim obavezama?

- a) Uvijek
- b) Veoma često
- c) Često
- d) Ponekad
- e) Rijetko

9. Da li razgovarate sa djecom o svakodnevnom školskim obavezama?

- a) Da, svakodnevno
- b) Samo kada postoji potreba
- c) Da, uglavnom
- d) Ne

10. Da li često pohvaljujete svoju djecu za njihove uspjehe u školi?

- a) Da, uvijek
- b) Da, kada to zaslužuju
- c) Rijetko to radim
- d) Ne, nikada

11. Šta predlažete da se promijeni u svrhu boljeg uspjeha djece u školi?

Hvala na saradnji!

Prilog 2

Intervju za učitelje

Poštovani učitelji,

U toku je istraživanje na temu “Učešće roditelja u ostvarivanju školske efikasnosti učenika u prvom ciklusu osnovnih škola u Baru”. Da bi školska efikasnost bila što kvalitetnija, neophodno je da se zajednički angažujemo. Stoga Vas molim da svojim iskrenim odgovorima doprinesete sagledavanju date problematike. Rezultati istraživanja će se koristiti isključivo za izradu master rada.

- ***Participacija roditelja u raznovrsnim segmentima vaspitno-obrazovnog procesa***
 - Kako procenjujete učešće roditelja u procesu učenja?
 - Da li se trudite da uključite roditelje u neke aktivnosti?
 - Da li roditelji imaju mogućnost da izraze svoje mišljenje i sugestije u vezi sa radom u učionici?
 - Da li uključujete roditelje u donošenju odluka o učenju i kako ih informišete o napretku učenika?
-
- ***Oblici participacije roditelja u vaspitno-obrazovnom procesu***
 - Na koji način roditelji mogu pružiti pomoć djeci u učenju i kako ih podstičete na to?
 - Na koji način komunicirate sa roditeljima o napretku njihove djece?
 - Kako tumačite to kada roditelji ne žele da pruže pomoć djeci u učenju?

- ***Uključenost roditelja u vannastavne aktivnosti***

- Na koji način uključujete roditelje u planiranje vannastavnih aktivnosti?
- Na koji način komunicirate sa roditeljima o individualizovanim aktivnostima i vannastavnim aktivnostima?

- **Zainteresovanost roditelja za ostvarivanje školske efikasnosti iz vizure roditelja i učitelja**

- U kojoj mjeri, po Vašoj percepciji, roditelji pomažu djeci da usvoje gradivo?
- Da li su, po Vašem mišljenju, roditelji zainteresovani za uključivanje u školske aktivnosti?
- Navedite šta bi trebalo da se promijeni kako bi roditelji više bili uključeni u školske aktivnostima?

Hvala na saradnji!